

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 960

10. RUJNA 2021. CIJENA 50 DINARA

Simpozij o Hrvatima u Vojvodini

Trideset godina prešućivanja

SADRŽAJ

9

Prijem prvaša u HNV-u
Ne bojte se biti izvrsni

10

Otkrivena spomen ploča s. Amadeji Pavlović u Petrovaradinu
»Pravednica među narodima« uзор je hrabrosti i vjere

12

Cilika Dulić Kasiba, slikarica naive
Uvijek sam tila da slika bude živa

20

Susret pučkih pjesnika *Lira naiva* u Vajskoj
Za sva vremena riječ ostaje

26

Naši gospodarstvenici (LVIII.)
Istrajna u trajanju i kvaliteti

30

U Surčinu svečano obilježena peta obljetnica Hrvatske čitaonice Fischer
Zajedništvo je ključ uspješnog rada

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stanić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Popis stanovništva i politika

Ukoliko ne bude odgode, a za sada nema takvih najava, popis stanovništva u Hrvatskoj početi će za nekoliko dana. Odgođen je onaj u Srbiji i to za godinu dana, pa će (ukoliko ne bude nove odgode) početi listopada 2022. godine. No, bez obzira hoće li biti sada ili za godinu dana i jedan i drugi popis postali su, umjesto statističkog istraživanja, vruća politička tema.

U Hrvatskoj je buru izazvao zahtjev lidera tamošnjih Srba **Milorada Pupovca**, što je on kasnije demantirao, da pripadnike srpske nacionalne zajednice popisuju popisivači Srbi.

U Srbiji strasti je uzburkala inicijativa grupe stranaka da se kao posebna nacionalna pripadnost u popisu nađe i Vojvođanin/Vojvođanka. Zagovornici te inicijative argumente traže u vojvođanskim posebnostima kao što je petina mješovitih brakova i to što je Vojvodina zaokružena prirodno-povijesna cjelina koja ima svoje specifičnosti. S druge strane (očekivano) inicijativa Vojvođanskog fronta dočekana je kao »pokušaj razgradnje srpskog nacionalnog identiteta«. Ulje na vatru dolila je ministrica **Gordana Čomić** koja je (suprotno stavu državne politike čiji je i ona dio) kazala kako je njeno ministarstvo otvoreno za dijalog o tome.

U sjeni vojvođanskog nacionalnog identiteta ostalo je, za sada, pitanje nacionalnog identiteta nacionalnih zajednica, jer ono od čega strijepe skoro sve nacionalne manjine je koliko će ih biti kada se obrade statistički podaci i koliko će »statistički minus« utjecati na smanjenje prava koja su direktno posljedica brojnosti manjinske zajednice.

Možda bi se, za naš budući popis, mogao iskopirati model srpske manjine u Hrvatskoj, koja je pred popis osmislila kampanju *Budi e–Srbin*, čiji je cilj motiviranje srpske manjine u Hrvatskoj da se u što većem broju odazovu Popisu stanovništva i pritom izjasne kao Srbi. Za potrebe kampanje otvorena je i stranica *e-srbin.hr* na kojoj se nalaze odgovori na sva ključna pitanja vezana za popis.

Kako je u normalnim društvima popis čisto statistička kategorija, a kod nas političko pitanje visokog ranga (i rizika), svoj prinos kampanji za ohrabrivanje pripadnika nacionalnih manjina da se bez straha izjasne što su, trebalo bi dati i već »prozvano« Čomićkino ministarstvo.

Z. V.

Tužiteljstvo traži veće kazne za Stanišića i Simatovića

Tužiteljstvo u Haagu uputilo je žalbu na presudu **Jovici Stanišiću** i **Franku Simatoviću** koji su osuđeni na po 12 godina zatvora.

Tužiteljstvo navodi kako je Mehanizam za međunarodne kaznene sudove propustio da Simatovića i Stanišića proglasi krivima i odgovornima kao članovima udruženog zločinačkog pothvata. Također, smatraju da je sudsko vijeće pogriješilo u tome što nije utvrdilo da su Stanišić i Simatović dijelili istu namjeru potrebnu za udruženi zločinački pothvat.

U žalbi se navodi kako se vijeće nije oslanjalo na relevantne i dokazane dokaze. Tužiteljstvo zahtijeva da ih se proglasi krivima kao članove udruženog zločinačkog pothvata i da im se poveća zatvorska kazna.

Navode i kako je vijeće pogriješilo što Stanišića i Simatovića nisu proglasili krivima za pomoć i za podržavanje zločina u Krajini, Zvorniku, Doboju i Sanskom Mostu. U žalbi traže da se ovo ispravi i da se oni proglase krivima i po ovim točkama optužnice, pa da se poveća kazna shodno tome, prenosi N1 Sarajevo.

J. D.

Rasprava o Zakonu o informiranju

Prijedlog novog Zakona o javnom informiranju i medijima mora biti u skladu s usvojenom Medijskom strategijom i oko toga »nema kompromisa«, navodi se u odgovoru predsjednice Vlade **Ane Brnabić** medijskim udruženjima koje su izrazile zabrinutost dosadašnjim radom na izradi tog zakona, prenosi dnevni list *Danas*.

Kako se navodi u priopćenju **Verana Matića**, predsjednika Komisije za istraživanje ubojstava novinara, Brnabić je navela i da će o tome razgovarati s resornim ministarstvom, kao i da će se osobno uključiti u radnu grupu za izradu tog zakona, ukoliko za tim bude potrebe.

Matić je naveo i da je ministrica za kulturu i informiranje **Maja Gojković** reagirala na dopise zakazivanjem sastanka s predstavnicima udruga i asocijacija, potpisnika priopćenja, koji će biti održan u utorak, 14. rujna.

Medijske udruge i asocijacije priopćile su ranije da su izrazile zabrinutost dosadašnjim radom radne grupe za izradu nacrtu izmjena i dopuna Zakona o javnom informiranju i medijima.

U dopisima Vladi Srbije i Ministarstvu kulture i informiranja, između ostalog, istakli su da novi prijedlozi Radne grupe za izradu tog zakona odstupaju od ranije donesene Medijske strategije s kojom su se te udruge složile, kao i od Akcijskog plana za njeno provođenje.

U priopćenju, među ostalim, navodi da su predstavnici tih organizacija prihvatili imenovanje svojih predstavnika

u Radnu grupu za izradu Nacrta zakona o javnom informiranju i medijima, da bi ti isti predstavnici sada bili svjedoci pokušaja da se u radnu verziju, kao alternativna, a ponekad čak i kao jedina rješenja, unose i izmjene koje ne bi bile usmjerene u pravcu ostvarivanja ciljeva definiranih Strategijom.

Dopis su potpisali Asocijacija medija, Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM), Asocijacija onlajn medija (AOM), Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV), Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS), Poslovno udruženje Asocijacija lokalnih nezavisnih medija Lokal Press, Transparentnost Srbija i Udruženje novinara Srbije (UNS).

J. D.

Todorović: Porast novozaraženih do kraja rujna

Epidemiolog **Branislav Todorović** ocijenio je da će porast broja novozaraženih koronavirusom trajati barem do kraja rujna, jer je potencijal virusa povećan zbog početka školske godine i povratka ljudi s odmora.

»Nemamo zadovoljavajući obuhvat cijepljenja radno aktivnog stanovništva.

Rizična su mjesta na kojima se ljudi okupljaju s raznih strana, nije isto imati 15 ili 1.500 radnika. Brojke preko 3.000 su bile očekivane«, kazao je Todorović za dnevni list *Blic*.

Naveo je da će trenutni nivo dnevno novozaraženih trajati do kraja mjeseca, »dok postoji 'gorući materijal', dok virus ne pronađe osjetljive, one koji nisu cijepljeni«, a da onda »može doći do neke stabilizacije, ali će to biti na nivou od 1.000 ili 1.500, možda i 2.000« dnevno zaraženih.

Todorović je rekao kako se ne očekuje da ovaj val epidemije bude snažan kao prethodni, jer je »koliko-toliko« građana zaštićeno cijepljenjem i da je sretna okolnost što je to stariji dio stanovništva, kronični bolesnici.

»Ako bismo to uspjeli promijeniti i kod radno aktivnog stanovništva, onda bismo bili u mnogo boljoj poziciji. Dakle, možda ćemo doći do 4.000 ili 5.000 zaraženih na dan u nekim pikovima, posebno u sredinama koje su slabo cijepljene«, kazao je on.

On je rekao da sada nema potrebe da Krizni štab uvodi bilo kakve oštrije mjere, zatvaranja, niti policijski sat, i da toga neće biti, ali da lokalna samouprava može u skladu sa svojom epidemiološkom situacijom dopuniti aktualne mjere.

J. D.

Dijalog o poboljšanju izbornih uvjeta

Dvije glavne teme – mediji i izborni proces

Predviđeno je da se dogovor o radnom dokumentu postigne na sljedećem dijalogu 17. i 18. rujna ili najmanje šest mjeseci prije sljedećih izbora

Prijedlog Nacrta Radnog dokumenta za poboljšanje izbornih uvjeta koji su izradili europarlamentarci prosljeđen je strankama koje do 12. rujna mogu dostaviti svoje komentare, a među ostalim, u dokumentu piše da bi trebalo što prije utvrditi datume bitnih izbora najavljenih za 2022. godinu, prenosi Tanjug.

U pismu koje je upućeno strankama precizira se da će se predstojeći dijalog održati u istom formatu kao i tijekom susreta u srpnju.

Pismo su potpisali kofacilitatori **Tanja Fajon, Vladimir Bilčik i Ivica Dačić**, a u dijalogu će sudjelovati i neka- dašnji zastupnici Europskog parlamenta **Eduard Kukan i Knut Flekenštajn**.

U Nacrtu Radnog dokumenta se ocjenjuje da su sudionici dijaloga pokazali svoju spremnost da se posvete procesu, kao i konstruktivan stav, te da je predviđeno da se dogovor o radnom dokumentu postigne na sljedećem dijalogu 17. i 18. rujna ili najmanje šest mjeseci prije sljedećih izbora.

Medijska etika i standardi

Nacrt radnog dokumenta fokusirat će se na dvije glavne teme: prva se odnosi na ravnopravan pristup medijima, pluralizam u medijima, medijsku etiku i standarde, a druga na integritet izbornog procesa.

Kada je riječ o ravnopravnom pristupu medijima i pluralizmu u medijima, ističe se da svi mediji moraju objaviti svoje tarife za političko oglašavanje prije početka izborne kampanje i osigurati političko oglašavanje svim kandidatima i listama pod jednakim uvjetima.

Navodi se da se svi emiteri moraju striktno pridržavati postojećeg Zakona o elektroničkim medijima koji ih obvezuje da slobodno, istinito, nepristrasno, potpuno i blagovremeno obavještavaju javnost.

Također se treba osigurati uravnoteženo predstavljanje stavova, priopćenja i mišljenja vlade, vladajućih partija, oporbenih stranaka i platformi, kao i stručnjaka za teme od značaja za javnost.

Kako bi se to postiglo, međustranački dijalog bi, navodi se, mogao predložiti da se razmotri usvajanje novih propisa, u obliku obavezujućeg pravilnika za Javni medijski servis (RTS i RTV) i formiranje privremenog nadzornog

tijela radi boljeg reguliranja i nadzora pokrivanja izborne kampanje.

Među ostalim, pravilnik će predvidjeti koje aktivnosti javnih dužnosnika za vrijeme izborne kampanje se mogu smatrati zlouporabom njihovog položaja.

Pravilnik bi trebao biti pripremljen u roku od 30 dana nakon dogovora od strane sudionika Međustranačkog dijaloga.

Integritet izbornog procesa

Kada je riječ o integritetu izbornog procesa piše da se pojedinačna odluka svakog birača mora propisno poštovati, a tajnost glasanja mora biti zagarantirana.

Ukazuje se da treba poduzeti mjere kako bi se povećala transparentnost registracije birača i povjerenje u biračke popise kao i transparentnost financiranja kampanje.

Ističe se da pravila o izborima moraju biti precizna, predvidljiva i održiva za one koji žele sudjelovati u političkom nadmetanju, kao i za birače i promatrače izbora.

»Obzirom na neuobičajenu situaciju stvorenu bojkotom izbora određenih stranaka i platformi na posljednjim parlamentarnim izborima 2020. godine, za naredne izbore bi trebalo razmotriti nalaženje odgovarajućeg rješenja da se privremeno promijeni sastav RIK-a (a koje bi odredio Međustranački dijalog), kako bi se povećalo povjerenje u izborni proces«, piše u Nacrtu dokumenta.

Također se navodi kako je potrebno osigurati »da odgovorna tijela imaju efikasne procedure i mjere za sprječavanje i, ukoliko je potrebno, temeljnu istragu neprimjerenog pritiska na birače, uključujući zaposlene u državnim institucijama ili institucijama i poduzećima povezanim s državom«.

Mjerodavna tijela bi trebala osigurati i potpunu zaštitu potencijalnim uzbunjivačima, kako je predviđeno relevantnim zakonom.

Birački popisi bi trebali biti dostupni javnosti, a također se predlaže i da se smanji limit za donacije.

»Trebalo bi razmotriti i uspostavljanje ograničenja za troškove kampanje. Treba poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se podaci o prihodima i rashodima kampanje podnijeli prije izbornog dana«, ističe se u dokumentu, prenosi *Politika*.

Priredila: J. D.

Simpozij o Hrvatima u Vojvodini

Trideset godina prešućivanja

*»Najveći je problem u tome što institucije susjedne države nisu prihvatile i procesuirale sve počinjene zločine nad Hrvatima, a važno je napomenuti da je i iseljeno nekoliko desetaka tisuća Hrvata«, kazao je Zvonko Milas * » I da danas 30 godina kasnije, još uvijek nemamo niti jedan čin kojim se taj nesretni događaj ili ti nesretni događaji, a vjerojatno je to najtragičnije razdoblje vojvođanskih Hrvata u 20. stoljeću, još uvijek ni na koji način ne komemorira«, istaknuo je Tomislav Žigmanov*

U Osijeku je održan simpozij »Hrvati u Vojvodini 30 godina poslije – suradnjom do očuvanja identiteta«, koji su organizirali Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata te Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. Glavna zadaća simpozija bila je obilježavanje obljetnice postojanja Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata i upoznavanje javnosti s pravcem njezina djelovanja ubuduće, ali i izmjena iskustava čiji je cilj dobivanje konkretnih smjernica kako prekograničnu suradnju s Hrvatima u Republici Srbiji, a napose s onima u Vojvodini, proširiti i poboljšati.

Nasilje, progoni i ubojstva

Državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonko Milas** kazao je kako su ovakvi simpoziji dobrodošli kako bi se široj javnosti predstavio položaj Hrvata izvan domovine, u ovom slučaju u Republici Srbiji te je naglasio kako je »najveći problem u tome što institucije susjedne države nisu prihvatile i procesuirale sve počinjene zločine nad Hrvatima, a važno je napomenuti da je i iseljeno nekoliko desetaka tisuća Hrvata. Upravo zbog toga Vlada Republike Hrvatske i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske bit će i u budućnosti partneri na ovakvim događajima kako bismo osvijestili i senzibilizirali javnost o uvjetima života naših sunarodnjaka izvan domovine. Da se doista zna što su naši sunarodnjaci proživjeli i što žive, ali i što im je potrebno, koje sve preduvjete treba stvarati kako bi njihov život doista bio život ljudi koji tamo žive stoljećima, koji su integrirani, koji su lojalni građani i koji doista doprinose da ta Republika Srbija jednog dana možda i postane ono što treba biti«, rekao je Milas.

Zamjenik župana Osječko-baranjske županije i ujedno predstavnik Grada Osijeka na skupu **Mato Lukić** istaknuo je da »Osječko-baranjska županija na sve načine nastoji pomoći Hrvatima u Vojvodini kojih je nažalost sve manje. Svjesni smo i nejednakosti u pravima koja uživaju nacionalne manjine u Hrvatskoj u usporedbi s pravima Hrvata u Republici Srbiji. Sljedeće godine ondje se odr-

žava popis stanovništva, a velik dio Hrvata se pribojava izjasniti tako kako bi izbjegli veće probleme i pritiske.«

Prostora za političku borbu za prava hrvatske manjine u Srbiji svakako bi bilo više kad bi Hrvati imali predstavnika u zakonodavnom sustavu Srbije, ali to još uvijek nije slučaj, rečeno je na simpoziju. »Politike suočavanja s prošlošću, u Srbiji još uvijek prešućuju, niječu i zatumljuju činjenicu da je bilo zločina i nad Hrvatima u Vojvodini 90-ih godina, da smo bili žrtve etničkog utjerivanja nasilja, progona, ubojstava. I da danas 30 godina nakon toga još uvijek nemamo niti jedan čin kojim se taj nesretni događaj ili ti nesretni događaji, a vjerojatno je to najtragičnije razdoblje vojvođanskih Hrvata u 20. stoljeću, još uvijek ni na koji način ne komemorira«, istaknuo je ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Tomislav Žigmanov**, koji je govorio o izazovima memoriranja i komemoriranja stradanja Hrvata u Vojvodini 1991. – 1995. godine.

»Dok je tamo i jedan Hrvat borit ćemo se za njih. Hoće li to biti kroz prikupljanje donacija, hoćemo li im pomoći pisanjem projekata, povezivati ih ovdje s mjerodavnim institucijama«, kazala je **Ivana Andrić Penava** iz Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata.

Hermína Gorické Lukić pozdravila je sudionike i uzvanike skupa u ime zagrebačkoga gradonačelnika **Tomislava Tomaševića** pri čemu je iskazala podršku projektima koji se bave Hrvatima u Vojvodini, a čiji je cilj očuvanje njihova identiteta, tim više jer bogatstvo njihove kulturne baštine jako dobro poznaje.

Antimemoari nepodobnih građana

Okrugli stol »Hrvati u Vojvodini 30 godina poslije – suradnjom do očuvanja identiteta« organiziran je u povodu obilježavanja 30. obljetnice rada Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata. Glavna zadaća događanja »Hrvati u Vojvodini 30 godina poslije – suradnjom do očuvanja identiteta« jest obilježiti obljetnicu postojanja Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata i upoznavanje javnosti s pravcem njezina djelovanja ubuduće, ali i izmjena iskustava čiji je cilj dobivanje konkret-

nih smjernica kako prekograničnu suradnju s Hrvatima u Republici Srbiji, a napose s onima u Vojvodini, proširiti i poboljšati.

Spomenuti skup započeo je prikazivanjem filma »Ne-podobni građani« Vojvođanskoga građanskog centra iz Novog Sada, koji je nastao u okviru projekta »Neispričane priče« zahvaljujući direktoru Centra i autoru filma **Željku Stanetiću** i programskoj asistentici Centra **Jeleni Dukarić**, a bavi se protjerivanjem hrvatskoga stanovništva iz Vojvodine tijekom 1990-ih. Publikaciju »Dosije – zločini nad Hrvatima u Vojvodini« predstavila je autorica i istraživačica **Jovana Kolarić** iz Fonda za humanitarno pravo iz Beograda. »Mogućnosti promicanja i čuvanja baštine hrvatske nacionalne zajednice u Petrovaradinu« bila je tema predsjednika Hrvatskoga kulturno-prosvjetnog društva **Jelačić** iz Petrovaradina **Mirka Turšića**, i prof. povijesti **Ivane Andrić Penava**, predstavnice Zavičajnog kluba Petrovaradinaca **Jelačić** koji djeluje u Zagrebu u okviru Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata i voditeljice istraživačko-povijesne sekcije HKPD-a **Jelačić** Petrovaradin. Rad Zavičajne udruge Kukujevcu predstavile su **Tatjana Rigo** (predsjednica) i **Jelena Dodig** (tajnica i dugogodišnja aktivna članica Zajednice).

Predsjednica udruge **Tatjana Rigo** govorila je o projektu obnove crkve Presvetog Trojstva u Kukujevcima, a **Jelena Dodig** o aktivnosti Zajednice općenito, kao i o doprinosu iste prekograničnoj suradnji s Hrvatima u Vojvodini u proteklih 30 godina, pri čemu je dala i smjernice kako prekograničnu suradnju proširiti i poboljšati. Potom je uslijedilo predstavljanje knjige preč. **Marka Kljajića**, svećenika, publicista i kroničara iz Srijema »Kako je umirao moj narod – Antimemoari 1 i 2«. Knjiga »Antimemoari 1« dopunjeno je izdanje prve knjige preč. Kljajića »Kako je umirao moj narod« tiskane 1996. godine, a koja pored obilja podataka o spomenicima duhovne, vjerske i materijalne kulture Hrvata u Srijemu svjedoči o njihovom stradanju na područja Srijema tijekom 1990-ih. »Antimemoari 2« nastavak je priče o »hrtkovačkom sindromu« u kojoj se uz tekstove objavljuju u medijima nalaze i priče iz Kljajićeve 40-godišnjeg župnikovanja u Srijemu ispričane riječju i slikom. Autor je također najavio da je u pripremi treća knjiga »Antimemoari 3«.

Simpozij je održan 4. rujna u osječkom Kulturnom centru, a pokrovitelj simpozija bio je Središnji državni ured za Hrvate izvan RH.

Ivana Andrić Penava/ HRT

IV. Forum mladih hrvatskih manjina

Tradicijska kultura u životu mladih

Forum mladih hrvatskih manjina, četvrti put po redu, održan je 4. i 5. rujna u Karaševu u Rumunjskoj, u organizaciji Zajedništva Hrvata u Rumunjskoj i Hrvatske matice iseljenika. Forum mladih okuplja predstavnike mladih hrvatskih manjinskih zajednica kako bi raspravili određenu temu vezanu za identitet i svakodnevicu mladih pripadnika hrvatske nacionalne manjine.

Tema ovogodišnjeg Foruma bila je »Naslijeđe za budućnost? – Tradicijska kultura među mlađim naraštajima hrvatskih manjinskih zajednica«.

Na Forumu se među ostalima nastojalo odgovoriti na pitanja: Kakvo mjesto zauzima tradicijska kultura manjinske zajednice u životu njezinih mladih pripadnika? Koji oblici tradicijske kulture osobito utječu na živote mladih pripadnika manjinskih zajednica? Koja je razlika u doživljaju tradicijske kulture između starijih generacija i mladih naraštaja? Koje organizacijske oblike poprima bavljenje tradicijskom kulturom među mladima? Živi li tradicijska kultura među mladima i mimo organiziranog bavljenja tradicijskom kulturom? Odbija li tradicijska kultura dio mladih pripadnika manjinskih zajednica od istih? Kako mediji utječu na doživljaj tradicijske kulture u mladima pripadnika manjinskih zajednica? Čini li bavljenje manjinskom tradicijskom kulturom mlade ljude izoliranima od mladih ljudi drugih interesa ili pripadnika većinskog naroda? Bilo je govora i o društvenim mrežama i tradicijskoj kulturi, tradicijskoj kulturi u urbanom i ruralnom okruženju, gospodarskim aspektima bavljenja tradicijskom kulturom...

Tijekom dvodnevno skupa 5. rujna su izlagali sudionici i održane su radionice, dok je nedjelja, 6. rujna, bila posvećena edukativnom izletu, upoznavanju lokalne hrvatske zajednice i druženju. Prošle godine zbog ograničenja nametnutih širenjem epidemije covid-19 Forum se nije održao, a ove godine je covid također utjecao na Forum tako da se održao u »hibridnom« obliku. Dio sudionika održao je svoja predavanja u samom Karaševu, dok je drugi dio sudjelovao putem Zoom aplikacije. Forum je bio prenošen i putem Facebook stranice HMI.

Na skupu je sudjelovao **Augustin Žigmanov**, student u Zagrebu iz Subotice, koji je predstavio tradicijsku kulturu vojvođanskih Hrvata.

»Forum je okupio mlade iz Vojvodine, Mađarske, Rumunjske i Italije. Naš zadatak bio je predstaviti tradicijsku kulturu, probleme s kojima se susrećemo, te koja je uloga mladih u cijeloj ovoj priči. Iznimno mi je drago što sam predstavljao hrvatsku manjinsku zajednicu u Vojvodini koja se doista može pohvaliti svojom bogatom tradicijom i angažmanom sve većeg broja mladih koji ju nastoje očuvati, što nije slučaj u nekim drugim manjinskim zajednicama.

Kruna ovog foruma je bila radionica u kojoj smo otvoreno raspravljali o ključnim faktorima koji utječu na zainteresiranost mladih i građenje njihovog identiteta u zajednici. Kroz radionicu smo mogli čuti različite stavove i mišljenja, ali i probleme zbog kojih očuvanje tradicije i kulturne baštine kod mladih postaje sve teže. Smatram da nas je forum sve zbližio i nadam se da ćemo u skoroj budućnosti upravo mi mladi ostvariti međusobnu suradnju te na taj način učiti jedni od drugih na koje sve načine možemo očuvati tradiciju, identitet, baštinu i njihove vrijednosti. Nadam se da ćemo u skorijoj budućnosti vidjeti plodove naše suradnje te na taj način osnažiti naše zajedništvo i ljubav prema tradicijskoj kulturi koju mi mladi baštinimo«, rekao je Augustin Žigmanov za naš tjednik.

J. D.

Prijem prvaša u HNV-u

Ne bojte se biti izvrsni

Dvorište Hrvatskog nacionalnog vijeća 1. rujna odjekivalo je dječjim glasovima i vriskom veselih mališana. Svečani prijem prvaša koji će nastavu pohađati na hrvatskom jeziku bio je povod za okupljanje ovog veselog društva.

Ove školske godine prvi razred osnovne škole na hrvatskom jeziku upisalo je 25 mališana u četiri škole: *Matko Vuković*, *Ivan Milutinović*, *Vladimir Nazor* u Đurđinu i *Matija Gubec* u Tavankutu.

Dvadeseta generacija učenika sjela je u školske klupe, a ovom prilikom predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** čestitala je roditeljima i djeci na odluci, te ih podsjetila da su sada postali dio velike obitelji hrvatskih odjela. Također, naglasila je kako je iza cjelovite nastave veliki sustav podrške, od Republike Hrvatske, Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Veleposlanstva, županija, općina i gradova u Hrvatskoj do Udruge *Naša djeca*, HPD-a *Bela Gabrić* i DSHV-a.

»Toplina i zajedništvo koje ćete dobiti u hrvatskim odjelima moći će se mjeriti samo uspomenama. Svaki vaš uspjeh bit će uspjeh cijele zajednice. Sada je, djeco, među vama i onaj koji će ponijeti titulu najboljeg učenika i biti dobitnik crvene kravate na kraju osmog razreda. Borite se za nju. Ne međusobno, nego zajedno. Da crvena kravata doprije u ruku svakog od vas. Ako ne na kraju osmog razreda onda na intervjuu za direktora našeg kazališta, intendanta našeg muzeja ili ravnatelja našeg školskog centra. Učite. Budite tu. Ne bojte se biti izvrsni«, poručila je Vojnić.

Dobrodošlicu prvašima poželjeli su i prijatelji starijih razreda, koji su skupa s učiteljicama priredili prigodan program, a svečanosti su doprinijeli i tamburaši – članovi HGU-a *Festival bunjevački pisama* pod vodstvom prof. **Mire Temunović**. Ovome događaju nazočili su i predstavnici hrvatske diplomacije u Srbiji i DSHV-a.

Prvaši su ovom prilikom dobili komplet udžbenika, poklon bon u vrijednosti od 10.000 dinara, kao i prigodne darove. Darove je djeci uručila i Udruga *Naša djeca* koja od početka nastave na hrvatskom jeziku pruža podršku sustavu obrazovanja. U njihovo ime djeci i roditeljima se obratila predsjednica **Željka Vukov** koja je posvjedočila roditeljima da su donijeli pravu odluku za svoje dijete.

O svojoj odluci, za naš list posvjedočio je i otac četvero djece **Danijel Kovačević**.

»Dvoje starije djece su već u cjelovitoj nastavi, dok su dvoje mlađih u vrtiću. Nije nam bilo teško odlučiti se. Imamo prijatelje čija su djeca već u hrvatskim odjelima i znamo da su ovdje izuzetno dobri uvjeti i za obrazovanje i za razvoj djece. To su djeca iz obitelji s kojima se poznajemo i djeci je lakše bilo biti u poznatom okruženju, a da nam nisu pozitivna iskustva sigurno ne bi i mlađu djecu upisivali u vrtić ili školu. Puno nam znači i osiguran prijevoz, jer to u današnje vrijeme nema cijenu«, kaže Kovačević.

Puno nam znači i osiguran prijevoz, jer to u današnje vrijeme nema cijenu«, kaže Kovačević.

Po riječima savjetnice za obrazovanje HNV-a **Nataše Stipančević**, prijevoz od kuće do škole trenutno koristi 42 učenika i to na tri linije: Mali Bajmok – Bajski put – OŠ *Matko Vuković*, Klisa – Aleksandrovo – Prozivka – OŠ *Ivan Milutinović* – OŠ *Matko Vuković* i Kertvaroš – OŠ *Matko Vuković*.

»I ove godine Hrvatsko nacionalno vijeće je uz podršku DSHV-a osiguralo sredstva za prijevoz učenika, a donatori su najvećim dijelom općine i gradovi Vukovarsko-srijemske županije. Prema potrebama djece organizirali smo rute koje će biti aktivne tijekom ove školske godine, a iz godine u godinu broj zainteresiranih se povećava«, kaže Stipančević.

Mališani su u školama, sati traju 45 minuta, prijevoz funkcionira, udžbenici su na školskim klupama, još samo da i epidemiološka situacija dozvoli, pa da i kraj školske godine bude dobar kao početak.

H. R.

»Pravednica među narodima« uzor je hrabrosti i vjere

U župnoj crkvi svetog Roka u Petrovaradinu, nakon dugih priprema i prošlogodišnjeg odgađanja, 5. rujna otkrivena je spomen ploča redovnici iz reda Milosrdnih sestara sv. Križa s. **Amadeji Pavlović** (1895. – 1971.), u prigodi spomena 50. obljetnice njezine smrti. Amadeja Pavlović (svjetovno ime joj je bilo Karolina) krštena je u ovoj crkvi. Tijekom mise koju je služio srijemski biskup mons. **Đuro Gašparović** sa svećenicima Srijemske biskupije ploču su otkrili poglavarica Družbe s. **Valerija Široki** i župnik župe sv. Roka preč. **Marko Loš.**

Hrabro je svjedočila svoju vjeru

Sveta misa, koju je biskup Gašparović nazvao »povijesnim događajem«, služena je uz brojnu nazočnost sestara koje danas predstavljaju Hrvatsku provinciju Milosrdnih sestara sv. Križa, a koje su tijekom 97 godina živjele i djelovale i na ovim prostorima, te brojnog petrovaradinskog vjerničkog puka i uzvanika iz Novog Sada, Beograda i Subotice.

»U ovoj crkvi Karolina Pavlović primila je sakramente prve ispovijedi, pričesti i krizme. S roditeljima, braćom i sestrama dolazila je ovdje na svete mise i pobožnosti. Ovdje je niknula klica njezina redovničkog poziva. Kao milosrdna sestra svetog Križa trudila se služiti Bogu i biti mu vjerna u svim teškoćama života. Hrabro je svjedočila svoju vjeru bez obzira što će reći ili učiniti drugi. Sestrama je bila poput majke, a kada je trebala spasiti ljudski život, izložila je opasnosti ne samo sebe nego i cijelu zajednicu. Želimo da nas ova spomen ploča, koja se nalazi uz krstionicu u kojoj je krštena s. Amadeja, sjeća na svete vjernike ove župe, grada i biskupije, sve koji su svoje živote ugradili u rast Božjeg kraljevstva na ovim prostorima«, kazala je prije započinjanja mise poglavarica s. Valerija.

»Mi vjernici znamo da je Bog iznad svega i da je Božja sila jača od svakoga zla. Zato se ne plašimo niti izvanjskih nevolja niti vlastitih slabosti. Mi se jednostavno trudimo i nastojimo Božjom snagom činiti dobro«, kazao je na

početku homilije biskup Gašparović, ukratko predstavivši život s. Amadeje. »Rođena je u Petrovaradinu 28. siječnja 1895., gdje je i krštena. Otac joj se zvao Alojzije, a majka Franca, rođ. Ambrišak, oboje rodom iz Petrovaradina. Potjecala je iz ugledne, pobožne građanske obitelji. Roditelji su živjeli s tri sina i tri kćeri, u najljepšoj slozi i ljubavi. I te, vanjske okolnosti, utjecale su na oblikovanje Karolinina karaktera. Bila je izvanredno živahno dijete. Nakon završene trgovačke škole (u Novom Sadu, prim. M. T.), primila je namještenje u Zemunu, te je uzela jednoga brata k sebi i brinula se za njegovo školovanje. Bilo je to prvi put da je ostavila roditeljski dom. Bilo joj je teško u velikom gradu, ali misao da će time pomoći obitelji, davala joj je jakost i radost. U Zemunu je stupila u Marijinu kongregaciju i poučavala je pomladak«, kazao je biskup.

»Na svetu misu Karolina je išla u bolničku kapelicu Milosrdnih sestara svetog Vinka. Tamo je u njoj nikla klica redovničkoga zvanja. Osjećala se pozvanom u zatvoreni samostan i tu je želju izrazila svojoj obitelji. Godine 1922. stupila je u samostan u Đakovu. Po Isusovu poslanju 1943. preuzima službu provincijalne poglavarice. U danih rata i nemira, u vrijeme straha i nesigurnosti, živo čeznemo za Isusovom blizinom i za djelotvornošću njegove otkupiteljske ljubavi. Tada majka Amadeja obilazi sestre u svim mjestima. U suradnji s nadbiskupom **Stepincem** sačuvala je redovničko odijelo, a uz pomoć biskupa **An-**

tuna Akšamovića izborila se da se 1945. sačuva provincijalna kuća koju su komunisti htjeli uzeti za svoje potrebe. Iznenada je preminula na Sušaku 26. studenoga 1971.», zaključio je biskup te pozvao s. Valeriju i preč. Marka da otkriju ploču. Za vrijeme svečanog otkrivanja ploče, postavljene u prednjem lijevom dijelu lađe, blizu ulaska u prostor svetišta, milosrdne sestre svetog Križa zapjevale su himnu Družbe »Pjevaj Bogu zavjet svet«.

Povijesni dokumenti

Kako se navodi u dokumentaciji Memorijalnog centra žrtava Holokausta *Yad Vashem* iz Jeruzalema, Amadeja Pavlović je osobnim zalaganjem i inicijativom spasila život židovske djevojčice **Zdenke Bienenstock**, koju je

pod lažnim imenom sakrivala u samostanu u Đakovu, a da to nisu čak znale ni ostale časne sestre. Zdenkina obitelj ubijena je u nacističkim logorima smrti, bez obzira na to što se pokrstila i prešla u katoličku vjeru. Jedanaestogodišnju Zdenku iz Osijeka je u lipnju 1941. u Đakovo doveo svećenik **Alfred Hoelender** i predao je Amadeji. Ona ju je sakrivala u samostanu do svibnja 1945. godine. Prisustvo djevojčice predstavljalo je izuzetnu opasnost za samostan, koji je istovremeno jedno vrijeme bio i stoger njemačkih vojnika.

Zdenka Bienenstock se poslije rata iselila u SAD, gdje je završila studije, udala se i osnovala obitelj. U travnju 2008. uputila je molbu Memorijalnom centru za žrtve Holokausta *Yad Vashem* da se Amadeji Pavlović posthumno dodjeli priznanje »Pravednik među narodima« koje Država Izrael dodjeljuje nežidovima za koje je dokazano da su spašavali Židove tijekom Holokausta. To je i učinjeno. Priznanje je uručeno hrvatskoj provinciji Milosrdnih sestara sv. Križa u Đakovu 23. ožujka 2009. godine.

U dosijeu Amadeje Pavlović se navodi da je »uspjela uvjeriti ustaške poglavare da iz tranzicijskog logora za židovske žene i djecu, u kome su mnogi umrli od gladi i

zaraznih bolesti dok su čekali premještanje u koncentracijske logore, dozvole da primi trudnu i bolesnu Židovku u posebno bolničko krilo samostana sestara u Đakovu«. Na isti način je, navodi se, pomogla spasiti mnoge žene.

Dođagaj koji zbližuje

»Sestra Amadeja je, usprkos svemu negativnom, posvjedočila da je život bez obzira na vjeru i naciju najveća vrijednost i to je svojim djelom i konkretnim činom i pokazala. Drago mi je da su je Petrovaradin i časne sestre otrgli od zaborava. Volio bih da i u drugim lokalnim i crkvenim zajednicama imamo slične inicijative kako bismo vrijednu baštinu vezanu za zaslužne pojedince memorirali«, rekao je predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**.

»Drago mi je da ovakvim događajima nazoče i predstavnici Grada Novog Sada, što pokazuje koliko je on europski. Siguran sam da nas ovakvi događaji zbližuju i da pomažu poboljšanju odnosa srpske i hrvatske zajednice«, kazao je prije mise vijećnik HNV-a i zamjenik pokrajinskog tajnika za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goran Kaurić**.

Gradonačelnika Novog Sada **Miloša Vučevića** predstavljao je njegov izaslanik i šef kabineta **Žarko Mićin**. »Kao grad mira i tolerancije, Novi Sad će uvijek podržavati ovakve događaje koji doprinose zajedništvu i boljem razumijevanju svih građana koji u njemu žive«, napisao je Mićin na Twitteru.

Svatko tko je »Pravednik među narodima« učinio je toliko mnogo za židovski narod, bez obzira je li spasio

jednu ili više osoba, da se takvim događajima mora poklanjati apsolutno dužno poštovanje i pozornost. Za nas je ovo iznimno važan događaj«, kazao je predstavnik Židovske općine Novi Sad **Mirko Štark**, koji je također nazočio svetoj misi.

Svečanosti otkrivanja spomen ploče, koju je uredila i pripremila s. **Estera Radičević**, nazočili su i opunomoćeni ministar u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Beogradu **Stjepan Glas**, generalni konzul Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Velimir Pleša**, pomoćnik pokrajinskog tajnika za poljoprivredu **Mladen Petreš**, članovi DSHV-a, među njima i oni koji sudjeluju u radnim tijelima Skupštine grada Novog Sada, zamjenica načelnice Gradske uprave za kulturu **Vlasta Polas Maestracci**, predsjednik i brojni članovi HKPD **Jelačić** iz Petrovaradina te upravitelj Zaklade *Spomen-dom bana Josipa Jelačića* **Darko Polić**.

Redovnice su nakon mise obišle svetište Gospe Tekijske koje im je predstavio rektor vlč. **Ivan Rajković**, te crkvu Uzvišenja sv. Križa, a kasnije i Petrovaradinsku tvrđavu, skupa s članovima *Jelačića*.

M. Tucakov

Cilika Dulić Kasiba, slikarica naiva

Uvik sam tila da slika bude živa

*Već kao mala sam volila crtati * Uvik sam tila to da slika bude živa. Nema nijedna slika bez naroda, volim da ima nekog u polju, na salašu * Kad imam neku nevolju, a kada slikam, onda ne mislim na to*

Intervju vodio: Davor Bašić Palković

Stvarajući svoj autentični opus više od šest desetljeća, samouka slikarica **Cilika Dulić Kasiba** (Subotica, 1932.) zaslužila je epitet prvakinja hrvatske naive u Srbiji.

Još u ranom djetinjstvu pokazala je interes za crtanje, a svoj slikarski put započinje 1961. u likovnoj koloniji i u likovnom odjelu KUD-a *Matija Gubec* u Tavankutu, gdje joj je mentor bio slikar **Stipan Šabić**. Na njezinim slikama dominiraju motivi iz života bačkih Hrvata, a kako bilježi povjesničarka umjetnosti **Olga Šram**, »karakteristične su njene živopisne scene odmjerenog kolorita i razvijenih kompozicija s velikim brojem pažljivo i detaljno oblikovanih likova«. Najznačajnija djela u njezinom opusu datiraju od sredine 60-ih do sredine 80-ih godina 20. stoljeća, očitujući »visoku razinu izgrađenog stila«.

Prvi je put izlagala u Tavankutu 1962. uz *Grupu šestorice*, **Margu Stipić** i **Anu Milodanović**. Sudjelovala je na kolektivnim izložbama članova likovne sekcije tavankut-

ske udruge *Matija Gubec* u Tavankutu, Zagrebu, Beogradu, Dubrovniku, Osijeku, Sisku, Kovačici, Jagodini i drugdje. Njene slike su ušle u strogo sastavljene antologije izabranih djela jugoslavenske naivne umjetnosti, osobito tijekom 1970-ih. Nakon što je likovna sekcija 1972. prestala djelovati, radila je samostalno sve do 1992., kad se uključila u rad likovne sekcije HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici. Od 2011. članica je Hrvatske likovne udruge *Croart* iz Subotice.

Od 2001. priređeno joj je nekoliko samostalnih izložaba u Subotici i Tavankutu, te nedavno i u Đakovu. Sudi-onica je brojnih likovnih kolonija u zemlji i inozemstvu.

Ilustrirala je i nekoliko slikovnica za djecu, a koristeći se njezinim crtežima snimljen je i animirani film *Čukundidino zrno ora*.

Njezine se slike danas nalaze u zbirci HKPD-a *Matija Gubec* u Tavankutu, HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici, HLU *Croart* u Subotici, Gradskog muzeja u Subotici, Za-

vičajne galerije *Dr. Vinko Perčić* u Subotici, Muzeja naivne i marginalne umjetnosti u Jagodini, Muzeja Jugoslavije u Beogradu te u privatnom vlasništvu u Srbiji (Subotici i okolici, Novom Sadu, Beogradu), Hrvatskoj (Zagrebu), Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj.

Dobitnica je priznanja *dr. Josip Andrić* za zasluge u području kulture Hrvata u Republici Srbiji, koje dodjeljuje Hrvatsko nacionalno vijeće, kao i nagrade Društva *Ivan Antunović* u kategoriji zaslužnog pojedinca.

Povod za intervju s Cilikom Dulić Kasiba je nedavna promocija monografije o njezinom radu autorice Olge Šram u nakladi Zavoda za kulturu voždovanskih Hrvata.

► **Počnimo od Vašeg djetinjstva kada se javila Vaša sklonost ka likovnom izričaju...**

Već kao jako mala sam volila crtati, ali nije bilo puno vremena za to. Živili smo tada na salašima, volila sam taj život. Crtala sam kamenčićima po šinama, jednom me skoro pogazio voz. Tad sam se jako poplašila. Crtala sam

i na papiru, kad sam ga imala. Završila sam pet godina škole na Pavlovcu, išla sam u školu i za vrime Kraljevine Jugoslavije i za vrime Mađara. Uvijek sam dobila pet iz crtanja. Crtala sam svašta, salaše, likove. Majka (baka) nas je zdravo volila, ona nam je pripovidala, pa sam i iz tih priča nešto znala nacrtati na papir.

Inače, već od šest godina sam radila, čuvala svinje, brinila o kravama, radila razne poslove. Otac je dugo bio bolestan, radili smo i moja mlađa braća i ja. Oni su radili tako da se malo više odmore, a ja sebi nisam davala odmora. Kasnije, kao djevojka, radila sam i s konjima, orali smo. Jašila sam na konjima, ručno kosila, rukovetala, na suncu. I kasnije u svojoj obitelji sam puno radila, muž mi je rano umro, ostala sam s troje male djece.

► **Oslikavanjem »ambetuša« ste zapravo skrenuli pozornost na Vaš talent...**

Da. Naslikala sam prizor iz predstave *Ča Bonina razgala*. Jako sam volila tu predstavu, gledala sam je tri-će-

tiri puta. Radila sam ambetuše i kod drugih, koji su čuli za mene. Četiri-pet sam uradila u Bajskim vinogradima, kod naše stare prijateljice kod Bajskog groblja po želji sam joj naslikala njezinog muža, koji je volio pit, pa sam ga naslikala kako vuče vino iz bureta. Napravila sam šest-sedam slika u i kafani koja je držala moja rođaka u Đurđinu. Ona mi je kazala da nacrtam jednu sliku na kojoj je veresija umrla, jer je ona davala da se pije na veresiju. Kažu da na salašu kod mog uje na Bikovu, koji je srušen, još postoje moje slike.

► **Tko je Vaš likovni talent prvi prepoznao?**

To je bio veterinar **Stevan Dobro**, koji je dolazio kod nas na salaš. Moj otac je bio bolestan, pa je ležao u ambetušu. Dobro ga jednom pita šta gledaš, a on kaže *Ča Boninu razgalu*. I onda je vidio moju sliku. Onda je on za mene digod u kafani pripovido **Marku Vukoviću**, Stipanu Šabiću i **Naci Zeliću**, koji su došli i vidili to, te me pozvali da radim na likovnoj koloniji u Tavankutu.

► **U Vašem primarnom okruženju, Vaše bavljenje crtanjem i slikarstvom nije bilo baš prihvaćeno...**

Moj otac je znao kazat da je to dičija sagra. Govorio je: »Mani se slikanja«, a kad je umro tad sam se primila slikanja. A jednom je i jedna komšinca kazala mojoj mami:

»Šta se ona ima kada sigrati?« Ona je mislila da je slikanje sigranje.

► **Što vam je donijelo pristupanje likovnoj sekciji udruge Matija Gubec, kada se počinjete sustavno baviti slikarstvom?**

Jako sam voljela tamo ići slikati. Stipan Šabić nam je pomagao svojim sugestijama. Sa sekcijom smo izlagali ali i putovali, bili smo dva puta u Italiji, jednom smo išli u Grčku. Snimali su me za emisije, bile su televizije iz Sarajeva, Beograda i Zagreba. Na jednom snimanju sam bila obučena u bunjevačku nošnju, volila bi viditi te snimke. U početku sam gledala više druge slikare, ali sam više volila da slike radim onako kako sam ih ja zamišljala. To mi je i Šabić kazao, da tako radim: »Možeš gledati druge slike, ali da nisi prislikavala«.

Uvijek sam tila to da slika bude živa. Nema nijedna slika bez naroda, volim da ima nekog u polju, na salašu... Možda bi i više uradila, da nisam puno radila u poljoprivredi i kod kuće.

► **Okušali ste se i u tehnici slame...**

Tila sam isto raditi i slamu, al samo sam počela. Uradila sam jednu malu slikicu, dvoje dice idu priko mosta a anđeo ih čuva. Al onda mi je Šabić kazao da se manem slame, jer onda neću ni jedno ni drugo uraditi, jer je znao da sam poljoprivrednik.

► **Poznati ste po slikama s motivima iz života na salašima, ali i s motivima običaja bunjevačkih Hrvata. Koje ste sve običaje slikarski obradili?**

To su običaji koje sam u djetinjstvu i mladosti gledala i o kojima sam od moje majke slušala. Naslikala sam u to vrijeme *Poklade*, *Svatove*, to sam jako voljela, *Žetvu*, *Vršidbu*, *Rakijare*, *Dužijancu*, *Kraljice*, pravljenje kokica, kiseljenje kupusa, mislim da su te dvije slike kod Nace Zelića. Ima i običaj vučenja panja. Slikala sam i salaše, konje. Konje sam jako volila, radila s njima, jašila ih. Kasnije sam neke te običaje crtala i za dičije knjige.

► **Imate li neku od vaših slika koja vam je najdraža?**

Na bih vam to znala kazati, teško mi je neku izdvojiti.

► **Kako nastaju Vaše slike?**

Kad počnem, prvo zatvorim oči i zamislim je. Onda olovkom skiciram. Iz glave, mada ako neko naruči, radim i s fotografije. I onda kreću boje, najviše volim uljane. Radila sam i s vodenim bojama i s temperom, možem ja i s njima udešavati, ali s uljanim je najbolje. Neke sam slike radila i na lezonitu. Predsoblje mi je atelje, volim da je svitlo prirodno, manje pod sijalicom, jer onda ne pogodim boje kako mislim. Napolju je najbolje svitlo. Iz udruga dobijem boja i platno, pa imam. Dnevno slikam sat-dva, jer spremam po kući, skuvam užnu, operem sude.

Kad idem na kolonije, radim cio dan, ubacim u sliku ljude i životinje što je pipanije i što treba vrimena. Tako da sad uradim dio slike kući, pa mogu viditi i kako drugi rade, malo se družiti.

Radila sam malo i portrete, ali nisam upraksirana.

► **Nekoliko godina niste stvarali, nakon smrti Vašeg supruga...**

Od 1974., nakon smrti muža do 1981. nisam radila. Smrt muža me je potresla, a i troje male dice sam tribala podići. Uz poljoprivredu sam se bavila i molovanjem, te je sve to uticalo na umor i zdravlje... Tada sam mislila kako više neću moći raditi, ali eto, hvala Bogu, nastavila sam.

► **Jedno vrijeme ste bili i članica likovne udruge Treća dimenzija iz Beograda...**

Bila sam članica udruženja dvije-tri godine, išla sam i na sastanke. Kad su se oni pokrčkali i skupina razila na dvije strane, meni su nestale dvije slike, kao i jedna slika koju je izradila moja ćer. Manila sam se i nisam više išla u Beograd.

► **I dan danas sudjelujete na likovnim kolonijama. Osim brojnih jednodnevnih i onih manjih, na kojim ste višednevnim, ozbiljnijim kolonijama sudjelovali? Što Vam sudjelovanja na tim likovnim susretima pružaju?**

To su bile kolonije u Tuzli, Prolom Banji, Somboru, Olovcu u Češkoj, tamo sam slikala na zidu, Prolom Banji, u Vugrovcu kod Zagreba... Volim ići na kolonije, malo se isključiti i raditi tamo. To mi dobro dođe, i radujem se svaki put kad me digod pozovu.

► **Likovne kolonije i izložbe su prilika da upoznate kolege...**

Volim se družiti s njima, viditi kako rade. U Hrvatskoj sam upoznala kipara naivca **Petra Smajića**, upoznala sam poznatu **Zsuzsanu Halupovu**, kada samo bili u Kovačici, čak sam i bila kod nje kući, spavala kod nje. Oni su me zvali da budem njihova članica, al mi je bilo daleko ići, pa nisam. Upoznala sam i **Pavela Cicku** iz Kovačice, kad sam bila na koloniji u Prolom Banji.

► **Koliki je Vaš slikarski opus, znate li broj slika?**

Ne znam, neke sam slike prodala, puno sam poklanjala, neke su ostajale na kolonijama. Nekad sam samo dvije godišnje uradila, a imam priko šezdeset godina rada, nije mali broj.

► **Koliko svojih slika imate u osobnom vlasništvu?**

Sve sam rasprodala ili podijelila, imam kod kuće samo dvije i jednu na kojoj baš radim. Kupovali su razni, jednom smo kopali kuruze, kad su došli Naco Zelić i još trojica da me traže da kupe moje slike.

► **Neke od Vaših slika poklonjene su predsjednicima država, za vrijeme SFRJ tadašnjem predsjedniku Josipu Brozu Titu, te kasnije i predsjedniku Hrvatske Ivi Josipoviću...**

Kažu mi da u Muzeju 25. maj (Muzej Jugoslavije, prim. aut.) u Beogradu ima moja slika *Momačko kolo* koja je poklonjena Titu, kad je bio u Tavankutu. Kad su bili predsjednici Tadić i Josipović u Subotici, **Ruža Tumbas** je poklonila jednu svoju sliku Tadiću, a ja Josipoviću.

► **Kako promatrati rad svojih kolega, čiji Vam se radovi najviše sviđaju?**

Svaki na svoj način lipo radi. Manje volim apstraktne slike, više volim da to bude realistično. Što kaže jedna moja rođaka, kad vidi tamo nešto naškrabano, slikar to mora objasniti. Ali ja to poštujem, svako ima svoj način.

► **Kako Vam se sviđa monografija o Vašem radu autorice Olge Šram?**

Doneli su mi iz Zavoda knjigu kad je izašla. Na naslovnici je *Dolazak snaše*, mislim da je ta slika u muzeju u Jagodini. A tu je i moja fotografija, mislim da je iz 70-ih godina, kada sam se nosila u bunjevačkoj nošnji. Knjiga je lipo, velika, ima puno slika. Lip poklon za moj rad, pravili su mi i izložbe za godišnjice rada.

► **Koji su Vam u karijeri najzanimljiviji događaji?**

Volim raditi i volim sve događaje. Posebno volim izložbe, raduje me i ova sad monografija, pohvale, nagrade... Svemu se obradujem i mislim da me to drži. Još mi više drago ako su ljudi zadovoljni mojim slikama.

► **Imate dara i za glazbu, svirate i harmoniku?**

Da. To smo dobili na poklon, braća nisu volila i znala, pa sam ja naučila svirat. Kao mlada sam jako volila i plesati.

► **Kako Vas služi zdravlje, budući da ste blizu 90 godina...**

Tako, kako možem. Boli me kičma, imam reumu u rukama i nogama. Na jedno oko ne vidim, kroz maglu sve. Četiri godine mislim da ima kako radim na jedno oko. Inače, nemam penziju, do prije dvije godine sam još radila na njivi, sad više ne. Radila sam i bašču, al su mi ćeri zabranile. Od 1970. smo u varoši, išla sam zemlju raditi napolje. Išla sam tamo ranije pišice il biciglom, šest-šest kilometara. Zemlju smo izdali, samo još dva i po lanca radi sin.

► **No ruka Vas još dobro služi, vidim po skici jednog rada...**

Da, dobro me služi. Tu je jedna kuća, za linije nikad ne koristim lenjir.

► **Ima li neka slika koju niste, a voljeli bi uraditi, u smislu teme?**

Možda neku scenu, kako sam ja prolazila. Bila sam se privrnula sa seljačkim kolima. Natovarili smo devet krstina, a to je bilo jako visoko. I kad sam izlazila s njive, bio je niki jendekić, nismo ga primetili i ušli tamo, kola se privrnula i mene poklopila. Ja ostala doli i držim kajase, a ovi daj brže krenili izvlačiti me, pa kažu pusti kajase, neće sad konji pobeći.

Isto sam tako tirala kola s litnog puta na asfalt, pa se na kolima odsikla osovina, i onda su mi konji pobigili, a ja ostala. Konje su ljudi uvatili i dotirali.

Puno sam slika uradila, ali volila bih da sam imala više vremena.

► **Što bi bila Vaša poruka osobama koje se žele baviti slikarstvom?**

Ako žele i vole, samo nek se bave, to je jedno smirenje. Barem kod mene. Kad imam neku nevolju, a kada slikam, onda ne mislim na to. Uđem u svijet slike, tamo je i zadovoljstvo i smirenje.

► **A Vaša poruka Vašoj publici, onima koji su pratili i pomagali Vaš rad?**

Hvala svima koji su me od početka u koječemu pomagali, vodili me u društvo. Želim da im svima Bog da prvo dug život, a onda dobro zdravlje i snage.

Svjetionici na hrvatskoj obali i otocima

Čuvari Jadrana

Uz Škotsku, Norvešku i Grčku Hrvatska je zemlja s najviše svjetionika * Od 1818. godine kada je podignut prvi svjetionik do raspada Austro-Ugarske podignuto je sedamdesetak svjetionika, a do danas ih je sačuvano 48

Gradnja svjetionika počinje u vrijeme kada su morima počeli ploviti parobrodi, odnosno brodovi koji više nisu isključivo bili ovisni o plovidbi tijekom dana i uz vjetar. Mogli su ploviti bez obzira na vremenske uvjete i doba dana i da bi se osigurala njihova sigurna plovidba posebno na razvedenim obalama, s puno otoka trebalo je napraviti mrežu svjetionika, koji su na početku isključivo bili vezani za siguran ulazak u luke i za rute ko-

jima su ti brodovi plovili. Na svakih 20 ili 30 nautičkih milja morao je biti jedan svjetionik, pa kada bi jedan zašao za obzor brodu bi se otvorio novi.

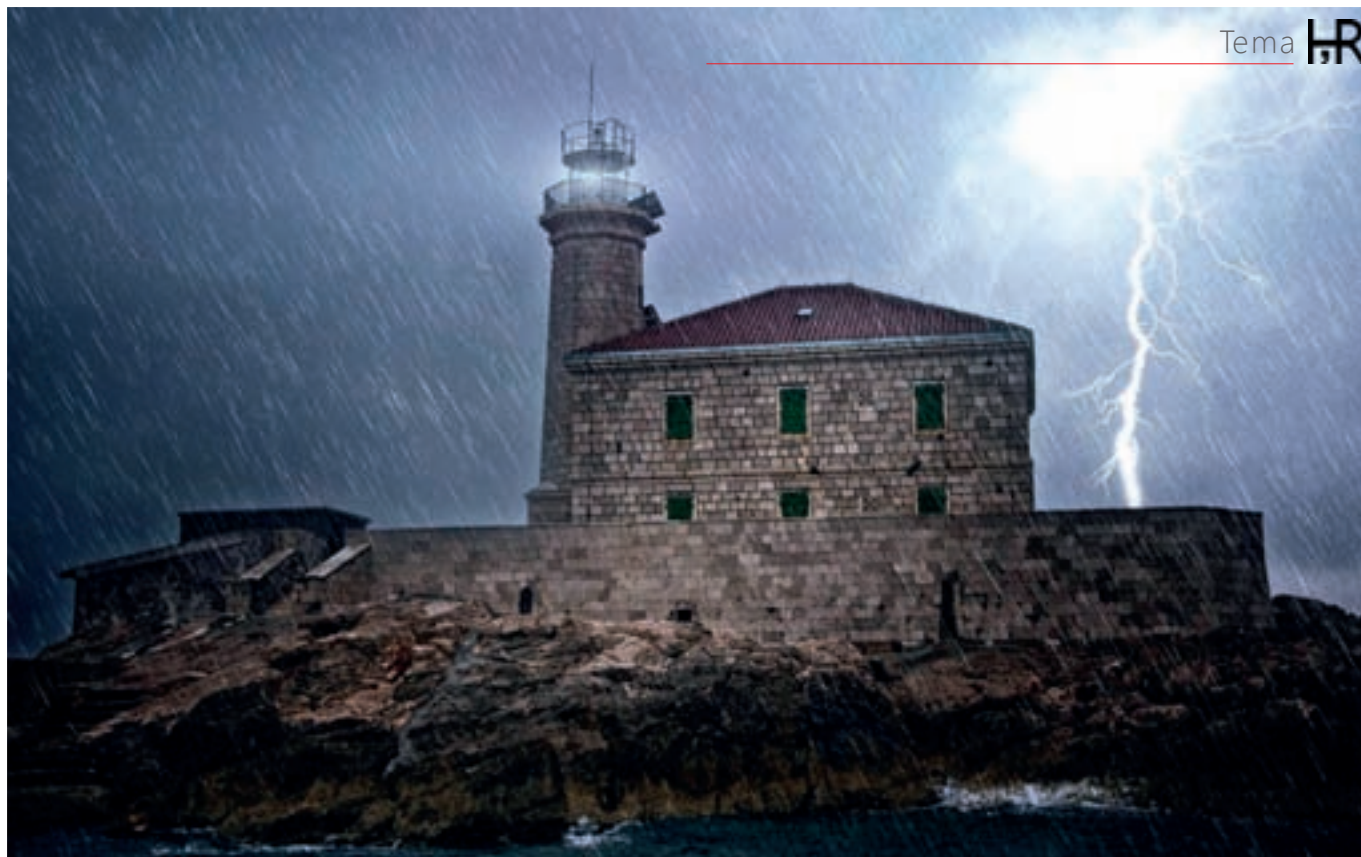
Pučinski portiri

Od **Jurice Gašpara**, profesora pomorske povijesti i geografije, novinara i autora knjige o svjetionicima na hrvatskom dijelu Jadrana doznajemo kako je gradnja svjetionika počela početkom XIX. stoljeća i trajala je stotinjak godina. Izgrađeno ih je oko 70, očuvano 48, a mnogi od njih automatizirani su, na mnogima nitko više ne živi već su pretvoreni u apartmane. Danas je ostalo tridesetak ljudi koji su stvarni svjetioničari i to isključivo na onim otocima koji su daleko od obale i tamo gdje je ljudska ruka i dalje potrebna.

Legende svjetla

Kada sam diplomirao povijest i geografiju na zadarskom sveučilištu moja tema je bila povijest svjetionika, odnosno povijest plovidbe sa svjetionicima na istočnoj obali Jadrana. Nije bilo dovoljno materijala, pa je to razlog što sam kasnije odlučio s ekipom obići, na jedra, sve svjetionike na Jadranu. Trajalo je to nekoliko godina. Tako je nastala knjiga *Legende svjetla* koja je tiskana 2017. godine, a ovih tjedana bi trebao biti gotov i dokumentarni film **Igora Gojića** na engleskom jeziku *Legends of The Light*.

»Prvi svjetionik podignut je 1818. godine na Savudriji, na sjeveru Istre i trebao je osigurati tršćansku luku. Do raspada Austro-Ugarske napravljeno ih je oko 70. Osoba koja se htjela prihvatiti posla svjetioničara morala se prihvatiti rada u uvjetima izolacije. Nije tada bilo ni radijske, a kamoli internetske komunikacije. Trebalo je završiti vojsku da bi čovjek bio sposoban obraniti se, jer su svjetioničari bili poput vojne službe. S druge strane trebao je čovjek psihički biti sposoban biti sam neko doba, mada su svjetionici obično imali posadu od dva ili tri svjetionirača. Tamo su bili s obitelji, jer svjetioničar je morao biti oženjen, da ne bi bio sam, dakle radi psihološkog aspekta koji je jako važan kod očuvanja koncentracije za posao i naravno da je lakše ukoliko uz sebe imate obitelj. Sve do 60-ih godi-

na XX. stoljeća svjetioničari nisu imali ni godišnji odmor. Tamo im je bio život, tamo im je bila kuća. Danas su uvjeti drugačiji, ne mora čovjek biti oženjen, druga je to priča, radi se o održavanju objekata, svjetla se pale automatski, a u Splitu gdje je sjedište Plovputa koji vodi računa o svim svjetionicima postoji kontrola cijelog Jadrana«, kaže za *Hrvatsku riječ* Gašpar.

Od signalnih vatri do Fersnelove leće

Od paljenja prvih signalnih vatri u antičko doba, što nije bilo za plovību već je više označavalo moć nekog grada, razvijao se način upozorenja brodova.

»Pojavom Fersnelove leće koja je bila sklop kristala u obliku koncentrične kružnice domet svjetla pojačao se na 20 do 30 milja. Koristila su se različita goriva, a do elektrifikacije uglavnom petrolej. Palila se jedna mrežica, koja je izgledala poput žarulje, stavila bi se između leća koja su se okretala, a okretala su se tako što bi se stavio jedan uteg koji je cijelu noć padao od vrha svjetionika. Kako je uteg padao tako se u krug vrtio kristal i na moru se vidio bljesak svjetla«, objašnjava Gašpar princip rada nekadašnjih svjetionika. Dio svog djetinjstva Gašpar je proveo na svjetionicima, jer mu je otac bio svjetioničar. Život na svjetioniku pamti po nekim specifičnim stvarima. »Na svjetioniku vas budi jato galebova, na spavanje idete uz jato lastavica, jer tamo gdje smo mi bili, a to je sv. Andrija kod Dubrovnika, je i rezervat ptica. Pamtim jaka juga, nevremena kada po desetak dana ne bi mogli otići s otoka. Pamtim i vrijeme kada sam išao u školu, a oca koji je bio na svjetioniku nisam vidio po nekoliko mjeseci. I kada me pitaju ljudi bi li mogao to raditi, moj odgovor je ne«, kaže Gašpar.

Z. V.

Mistika i romantika

»Bezvremenski, s dozom mistike i romantike, udaljeni i izolirani – hrvatski svjetionici skrivaju golemi šarm«, riječi su kojima hrvatski turistički radnici pozivaju turiste da odmor provedu na svjetioniku, jer je iznajmljivanje apartmana na svjetionicima postalo dio hrvatske turističke ponude. A turisti uvijek vole čuti i neku romantičnu priču, a jedna takva veza na je za najstariji svjetionik, onaj na Savudriji. Legenda kaže kako se austrijski grof i političar **Meternich** na jednom od bečkih balova zaljubio u Hrvaticu. Grof je bio oženjen, pa je tražio mjesto gdje sagraditi ljubavno gnijezdo i odlučio je izgraditi svjetionik na rtu Savudrija, mjestu opasnom za plovību zbog plitkog mora. Legenda kaže da je hrvatska plemkinja umrla na sam dan kada je svjetionik završen, a zaljubljeni grof nikada ga poslije nije posjetio.

Nastanak i uzlet kupališta Palić

Geografska lokacija Subotice ima nekoliko prednosti, jer su je prirodne katastrofe kao što su zemljotres ili katastrofalne poplave zaobilazile – nemamo veliku rijeku i nismo na trusnom području. Ne tako daleki, svima nama poznati Segedin je 12. ožujka 1879. doživio katastrofalnu poplavu u kojoj je uništeno 95 posto kuća. Samo najuži centar zvan Palanka (nekad okružen palisadom) i tvrđava su ostali suhi. Obnova je počela 1880., a trajala do 1883. godine. Praktično, izgrađen je jedan potpuno novi grad, po tada najsuvremenijim urbanističkim principima: kružne aleje koju presjecaju radijalno široki bulevi, kao što je to u Parizu, Beču ili Budimpešti. Ovu brzu obnovu omogućile su i velike donacije iz Austrije i Njemačke, ali pomagala je i Srbija, Turska, Indija, Japan, praktično cijeli planet. Interesantna podudarnost je da skoro u isto vrijeme Subotica 1883. godine angažira **Mihály Kőnyves-Tótha** da premijeri i uradi plan kanalizacije i regulacije ulica. On je vrlo dobro uočio konfiguraciju terena i njezine mogućnosti i shodno tim uvjetima predložio je i rješenje kanalizacije, separatno; vođenjem u Paličko jezero i s bazenima za taloženje zapravo pročišćavanjem otpadnih voda. Nije se bavio s problemom vode samog jezera (to mu nije bio zadatak) jer u to doba razvoj buduće banje Palić je već uveliko bio u tijeku, a upravo koncept ljekovite banje se bazirao na vodi jezera.

Ljekovita voda jezera

Ideja da se voda Paličkog jezera koristi kao ljekovita javila se vrlo rano, skoro istovremeno kada je grad dobio status slobodnog kraljevskog grada (kao takav grad i njegova okolina i posjedi postaju interesantni za razne poduzetnike). Prvi koji je želio iskoristiti vodu Palića bio je **János Gottfried Libetrant**, glavni vojni liječnik Bač-bodroške županije. On se obratio 1. srpnja 1780. godine Gradskom vijeću sa zahtjevom da mu se dozvoli korištenje vode Palića za kuhanje sode i da se tako ugrijava voda koristi kao ljekovita banja. Grad nije tada imao novac za ulaganje, pa je Libetrantu na 12 godina dozvolio korištenje vode, uz godišnju najamninu od (simbolične) 1 zlatne forinte s tim da mora izvršiti kemijsku analizu vode. Početkom 1840-ih godina, uglavnom od bagrema i topole zasađen je park na parceli veličine od 12 lanaca, za kupanje je određeno jedno mjesto gdje je bilo zabranjeno napajanje i pranje stoke, pranje rublja i kiseljenje kudjelje (raznovrsno korištenje jezerske vode). Gradsko vijeće početkom 1845. odlučilo je izgraditi jednu privremenu, ali proširljivu gostionicu uz kupalište, kao i u nekoliko soba postaviti kade za kupanje. U tu svrhu vodu su grijali u velikim kotlovima. Nakon male

stanke, zbog građanske revolucije i borbe za samostalnost (1848.-49.) nastavlja se gradnja kupališta. Magistrat je 1852. izgradio još šest soba za goste i time je utemeljio toplu banju sa 16 kada za kupanje; prvi hotel *Trščara* izgrađen je 1854. (kao dijete sam ga vidio), ali je, nažalost, »zbog opasnosti od požara« srušen sedamdesetih godina XX. stoljeća. Željeznički kolosijek između Segedina i Subotice izgrađen je 1870. Budući je prolazio blizu kupališta i parka, izuzetno je doprinio njenom daljem razvoju.

Banja Palić kao lječilište

Ministarstvo unutarnjih dijela Ugarskog dijela Monarhije na osnovu podnijetih dokaza, 17. studenoga 1899. godine

Prva kupališna zgrada (srušena)

proglasilo je kupalište Palić ljekovitom banjom. Dijelovi rješenja: »u skladu sa zdravstvenim potrebama i zahtjevima za komfor kupalište ima jedno toplo kupatilo i dva kupatila na otvorenom i jednu zgradu zavoda sa kupatilima s hladnom vodom. Tri zdrave stambene zgrade u posjedu slobodnog kraljevskog grada Subotice, park i prostranu gusto zasađenu šumu i oko 100 ljetnjikovca u privatnom vlasništvu (...) ima stalnog banjskog liječnika postavljenog od strane velikog župana. Liječnik je ujedno ovlašten za ručnu ljekarnu (...) gostima i bolesnicima su na raspolaganju zdrava hrana i piće pošto su dvije prostrane gostionice pod stalnim liječničkim nadzorom, te banjski liječnik vrši stalna meteorološka osmatranja (...) funkciju osiguranja vrši gradska policijska kapetanija, čiji je jedan član stalno nastanjen u banjskom zavodu«.

Nakon dobijanja službenog statusa ljekovite banje, Gradski magistrat počinje poduzimati ozbiljnije korake za njenu izgradnju i uljepšavanje. Naročito poslije izgradnje tramvaja i izbora **Károlya Biróa** za gradonačelnika. Nitko nije razmišljao o projektu pročišćavanja gradskih otpadnih voda i nisu se obazirali na **Iványijevu** napisanu primjedbu o vodi u Malom Paliću. U okviru većih ulaganja sigurno bi se našlo sredstava i za to, no većina nije mislila da se voda jezera može »upropasti« i izgubiti ljekovita svojstva.

Obnova Hrvatskog doma u Rumi

Povratak sjaja »rumskom dragulju«

»Nadamo se da ćemo, već na proljeće, građanima Rume dati mogućnost da se uvjere u sav sjaj i ljepotu tog objekta koji je nažalost desetljećima propadao i bio u vrlo lošem stanju«, ističe Stevan Kovačević

Koncem lipnja počeli su radovi na adaptaciji kompletnog prostora Hrvatskog doma (Dom JNA) u Rumi. Radove financira Općina Ruma, koja je i vlasnik doma. »Odlukom o dodjeli ugovora za izvršenje i obavljanje rekonstrukcije i adaptacije Hrvatskog doma u Rumi započela je konkretna realizacija odluke o rekonstrukciji ovog značajnog i izuzetno lijepog objekta, koji je bio svojevrsan simbol Rume. Planirali smo početak radova i ranije, ali se procedura dodjele javne nabave odužila s obzirom da je jedan ponuđač imao prigovor i zahtijevao mišljenje komisije za zaštitu ponuđača. Ugovorom je predviđeno da radovi budu završeni do 15. studenoga. Nadamo se da se ovo prolongiranje neće mnogo odraziti na produženje poslova. Radovi obuhvaćaju kompletnu rekonstrukciju unutarnjeg i vanjskog dijela objekta i uređenje prostora oko njega«, izjavio je predsjednik SO Ruma **Stevan Kovačević**.

Cijena rekonstrukcije predviđena ugovorima iznosi 47 milijuna dinara s obračunatim PDV-om. Sredstva su osigurana iz općinskog proračuna za 2021. godinu.

Podsjetimo, Hrvatski dom je postao vlasništvo Općine Ruma 2019. godine. Predsjednik Općine Ruma **Slađan Mančić** i direktor Republičke direkcije za imovinu **Jovan Vorkapić** uz prisustvo državnog tajnika u Ministarstvu obrane **Bojana Jocića**, potpisali su 26. prosinca 2019. godine ugovor o kupovini tog objekta. Početna cijena je bila 760.000, ali je Hrvatski dom konačno prodat za nešto više od 328.000 eura. Zgrada je pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika kulture i od velikog je povijesnog i kulturnog značaja za Rumu.

Vlasnik Hrvatskog doma do 1957. godine bila je Kreditna hrvatska seljačka zadruga. Tada je dom dan na korištenje Tajništvu za narodnu obranu, jer je sama zadruga prestala postojati. Zaključkom Savjeta za društveni plan i financije NOO Ruma na sjednici od 15. srpnja 1957. godine, a na prijedlog Odjela za financije, predloženo je NOO-u Ruma da donese rješenje i istovremeno preda zgradu Hrvatskog doma kao neraspoređenog dijela imovine Kreditne hrvatske seljačke zadruge za potrebe Doma JNA, što je Narodni odbor općine iste godine i usvojio.

S. D.

Susret pučkih pjesnika *Lira naiva* u Vajskoj

Za sva vremena riječ ostaje

***Lira naiva* počela je s 15 pjesnika, a sada svoje radove redovito šalje oko 60 autora *
U ovogodišnjoj zbirci *Pjesme putujućih* objavljene su pjesme 54 autora**

Lira naiva, godišnji susret pučkih pjesnika, koji se priređuje od 2003., ove godine održan je u Vajskoj, a domaćin je bila mjesna hrvatska kulturna udruga *Antun Sorgg*. U ovogodišnjoj zbirci pjesama *Pjesme putujućih*, objavljeni su radovi 54 autora, a na susretu u Vajskoj okupilo se njih tridesetak. Bila je to prilika za razgovor, druženja, ali i prilika da se čuje kako nastaje pjesma, o čemu se piše, kako pjesmi dati formu.

Pjesma se jednostavno dogodi

Lira naiva počela je s 15 pjesnika, a 19 godina poslije svoje radove redovito šalje oko 60 autora. Neki su dio *Lire naive* od samih početaka, a neki su se priključili kasnije. Zajedničko im je da kroz *Liru naivu* čuvaju svoj materinski govor – prije svega bunjevačku i šokačku ikavicu, svoj zavičaj, obiteljske vrijednosti.

»Ovo mi je peta godina u *Liri naivi*, ali prijavljujem se i na druge natječeaje, gdje god se gaji ikavica ili ijekavica. Govorim srpski, ali pišem i na ikavici i na ijekavici u namjeri da te riječi sačuvam od zaborava. Teme su različite – već kako nadahnuće dolazi. Nekada je to ljubav, nekada ljutnja, nekada reakcija na nešto oko mene, neka nepravda, nekada nestašluk djece. Pjesma se jednostavno dogodi. U ovoj zbirci je pjesma *Noć pred Uskrs*, koja je pisana kroz suze. Bili smo moja stara nana i ja same u kući, a svake godine je na Uskrs kuća bila puna, ali ove godine znali smo da nitko zbog korone ne smije doći. Mi smo kuhale, pekle, spremale, mijesila sam pogaču, a suze su kapale u tijesto i tako je nastala pjesma *Noć pred Uskrs*«, kaže **Ljiljana Bačlija** iz Subotice.

»Ovo mi je 19. susret. To je nešto najljepše što se može doživjeti. Pišem na ijekavici. U mojim pjesmama tema su ljubav, sreća, dobrota ljudi, darivanje, a najradije pišem duhovne pjesme. Potiču me ovi naši susreti i velika su mi motivaciju da i dalje pišem«, kaže **Bosiljko Kostić** iz Veternika.

»Desetak godina sudjelujem na *Liri naivi*. Svaka *Lira* je sve bogatija i bogatija. Uvijek se pjesnike nauči nešto novo i ja osobno volim poslušati iskustva drugih. Pjesnik sam koji piše slobodnim stihom, ali da bih pratio tu neku ritmiku i melodiju u poeziji moram pribjeći i rimi. Pjesme nastaju u trenutku, a neke nastaju iz misli koje kasnije prema tematskoj cjelini oblikujem u pjesmu. Vječna tema je ljubav, socijalna, domoljubna tematika«, kaže **Ivo Mijatović** iz Gradišta kraj Županje.

Ovogodišnji gost pjesnik bio je **Darko Baštovanović**, koji je sa sudionicima *Lire naive* podijelio razmišljanja o formi pjesme, tome koliko se na pjesmi mora raditi i koliko jedan pjesnik mora čitati. »Razgovarali smo o elementarnim sastavnicama pjesništva – tema, forma, gdje se nalazi inspiracija, koje su prakse kada se piše. Moje pjesništvo karakterizira strogoća forme, znači pobornik sam tradicionalnih pjesničkih formi, nastojim unijeti i određenu dozu nečeg modernijeg. Želio sam im reći koliko god da se piše mora se i čitati. Duplo više od onoga što se napiše mislim da se mora pročitati, jer se samo kroz čitanje uistinu postaje dobar pjesnik. Vraćaju li se svojim pjesmama, dorađuju li ih, ovisi kako tko pronalazi za shodno, ali mislim da je čitalačko iskustvo ono ključno što tvori dobrog pjesnika«, kazao je Baštovanović.

Pjesnički pokret

Pjesme za ovogodišnju *Liru naivu* tiskane u zbrici *Pjesme putujućih* odabrala je **Klara Dulić Ševčić**. »Nova knjiga pjesama svojim naslovom odatje počast i neizbrisivo stavlja u sjećanje imena onih koji su živjeli svoje pjesme ovdje među nama, a u godini iza nas preselili su se k Ocu. Živeći svoje živote, svjesni prolaznosti, učinili su mnogo dobrog i ostavili zapis o sebi u svojim stihovima. *Pjesme putujućih* su pjesme svih nas koji ovuda prolazimo i nadamo se da svojim hodanjem ovdje ostavljamo trag koji se može slijediti«, napisala je Dulić Ševčić u pogovoru knjige. Kao najveću vrijednost ovih pjesama ona izdvaja njegovanje materinskog govora, jer većina pjesnika piše na bunjevačkoj i šokačkoj ikavici, neki na dalmatinskoj. »Naš govor, naša tradicija i vjera; to je ono što prati naše pjesnike. Među pjesnicima *Lire naive* pojavljuju se ljudi jednostavni, iskreni, vjerni sebi i svojim pjesmama. Čitajući i prateći njihove pjesme iz godine u godinu uočavamo nakupljeno iskustvo, ono životno i pjesničko, kao i bespoštedne tragove vremena. Vrlo često to su pjesme okrenute zavičaju, bila to Bačka, Srijem, neka stara domovina, obitelj, unuci, teme koje slave ljepotu prirode, pa i teške teme, proživljeni trenuci i križevi koje nose«, kaže Dulić Ševčić.

Organizatori *Lire naive* su KD »Ivan Antunović« i Hrvatska čitaonica, a od prvog susreta pjesnike vodi, potiče, usmjerava **Katarina Čeliković**. »*Lira naiva* počela je s 15 pjesnika, danas oko 60 pjesnika redovito šalje svoje pjesme. Ova 54 pjesnika u ovogodišnjoj zbrici svjedoče o vitalnosti hrvatske riječi ne samo u Vojvodini već i Re-

publici Srbiji i Hrvatskoj. Susreti su emotivni, puni su poruka i inspiracija i govore da mi možemo i želimo i dalje opstati na ovim prostorima. *Lira naiva* je pokret, a to znači da brojni pjesnici koji stvaraju u okviru *Lire naive* stvaraju u svojim udrugama, svojim mjestima. Zato možemo reći kako pjesnici žive cijele godine. Stvaraju, objavljuju ili čitaju svoju poeziju na priredbama ili manifestacijama, sudjeluju na pjesničkim natjecajima. *Lira naiva* je bila odskočna daska za mnoge mlade pjesnike koji su ovdje stasali, a onda su objavili i svoje knjige«, kazala je Katarina Čeliković.

Susret pjesnika organiziran je u Šokačkoj kući, ali su tijekom jednodnevnog boravka u Vajskoj sudionici ovogodišnjih susreta obišli crkvu sv. Jurja u Vajskoj, Manastir Bođani, jezero Provala i Muzej sikira. Završnom dijelu programa u kome su pjesnici čitali svoje pjesme prisustvovao je i generalni konzul generalnog konzulata RH u Subotici **Velimir Pleša**.

Z. V.

Nikola Tumbas, odgovorni urednik websitea subotica.info

Izvorno dokumentiranje »Subotičke priče«

Osnovna zamisao našega rada je praćenje gotovo svih relevantnijih događanja u radu lokalne samouprave, što je jedna vrlo ozbiljna zadaća u vjerodostojnoj audio i vizualnoj prezentaciji Subotice.»

Koncem 1998. godine i formalno početkom 1999. je **Nikola Tumbas**, poznatiji u Subotici pod nadimkom FotoNino, započeo s angažiranjem i konkretnijim praćenjem, ponajprije događanja u najpoznatijim subotičkim ugostiteljskim objektima. »Smatrao sam interesantnom, i publici zanimljivom mogućnosti da već sljedećeg jutra mogu vizualno, putem zabilježenih fotografija, biti informirani o onome što se događalo protekle noći. I tako je krenula cijela priča s websiteom – isprva photonino.com, a danas subotica.info...« otkrio nam je na početku naš sugovornik i slobodno se može reći pionir subotičke web scene.

Napredak tehnologije

Pojavom digitalne kamere, Nikola Tumbas ju je odmah nabavio i počeo je kontinuirano koristiti za potrebe svoje web platforme. »Napredak tehnologije mi je omogućio da zabilježeni materijal mogu odmah aplicirati i plasirati 'na mrežu', iako u to vrijeme još internet nije bio toliko prisutan u svakodnevnom životu mnogih ljudi. Smatrao sam kako će sve navedene foto i video aktivnosti biti zanimljive širokom krugu buduće publike i mislim da nisam pogriješio u svojoj procjeni. Konačno, proveo sam i posvetio već trećinu svoga života vežući ga za svoj prvobitni site (photonino.com) i danas skupa s kolegom **Darkom Kovačevićem** u angažmanu svakodnevnog funkcioniranja web sitea subotica.info. Osnovna zamisao našega rada je praćenje gotovo svih relevantnijih događanja u radu lokalne samouprave, što je jedna vrlo ozbiljna zadaća u vjerodostojnoj audio i vizualnoj prezentaciji Subotice.«

Pojavom poznate web platforme Youtube, Nino je odmah (2008.) prepoznao mogućnost prezentiranja svojih uradaka u vidu snimljenih video materijala i započeo sa stvaranjem svojevrstnog backup-a i vrijedne baze podataka. Tako danas, zahvaljujući njegovom marljivom angažmanu, na »tubu« možemo pronaći brojne, za buduću povijest našega grada, vrijedne snimljene materijale. No, širenjem još popularnijeg Facebook-a, Tumbas je uvideo mogućnost instaliranja i tzv. live (uživo) prijenosa doga-

đanja koje je svojom kamerom, a potom i suvremenim smart telefonom pratio.

»Facebook se pokazao mnogo jačim u odnosu na Youtube glede mojih 'prijenosa uživo', jer naprosto mnogo više je ljudi aktivno na ovoj masovnoj web platformi. I tako sam odlučio sve više puštati i ekskluzivne live prijenose, što je naša publika sa zadovoljstvom primila i počela u sve većem broju pratiti. Izdvojio bih primjer 'uživo' praćenja jedne Dužijance, prije par godina, i zahvaljujući tom podužem 'live' prijenosu svetkovine žetvenih svečanosti mogli su pratiti brojni Subotičani koji danas žive diljem svijeta. Veliku gledanost je imao i 'live' kada je gorio hotel 'Gloria' u strogom centru grada, a uspio sam i ući unutar zgrade sve dok me, naravno, nisu istjerali van.«

Mobilni telefon

Iako su mu se kolege kameramani isprva smijali kada je počeo snimati mobitelom, vremenom su mnogi medijski poslanici prešli na ovu soluciju koja je danas najčešće u medijskoj praksi bilježenja aktualnih događanja.

»Razvitak tehnologije je učinio da mobilni telefon postane pristupačan apsolutno svima, ali nažalost i do činjenice kako se u pojednostavljenim uvjetima na mrežu može postavljati i mnoštvo neprimjerenih i nekvalitetno urađenih stvari. Korištenjem smart telefona, sukladno njego-

vim razvijanjem i uznapredovalim mogućnostima, morao sam se usporedo usavršavati kako bih kvalitetnije mogao obavljati svoju medijsku zadaću. Brojne nove aplikacije i programi omogućuju raznovrsnost u kreiranju željenih sadržaja, pa se osim, primjerice, adobea i photoshopa već odavno koristim i programima za montažu i obradu video zapisa. Aplikacije su relativno dostupne preko neta i potrebno je slijediti priložene instrukcije, te uz malo truda i posvećenosti nije problem ubrzo ih efektivno koristiti. Sve su to blagodeti razvoja moderne tehnologije čiji je mobilni 'smart' telefon najistaknutiji predstavnik i svakako najkorišteniji proizvod«, ističe Nikola Tumbas, kojeg se danas u javnosti i ne može vidjeti bez već pripremljenog i podešenog medijskog »alata«.

Bliži se četvrt stoljeća kontinuirane djelatnosti

Na naše pitanje kako gleda na svoju današnju aktivnost koja je već posve blizu proslave 25-godišnjice aktivnog i kontinuiranog javnog djelovanja, popularni PhotoNino kaže:

»Sukladno vremenu u kojem naš website djeluje trudimo se biti što moderniji i slijediti aktualne suvremene tokove. Prvi smo koristili tzv. tagove, pa sada ljudi kada pretražuju nešto i upišu pojedini tag mogu dobiti potpuno

Četiri filma

Uponedjeljak, 30. kolovoza od 20.15 sati, u Art kinu »Lifka« u sklopu obilježavanja Dana grada prikazana su četiri dokumentarna filma Nikole Tumbasa koja su inspirirana subotičkom tematikom i njenim građanima.

kronološku povijest vezanu uz željenu tematiku. Imam kompletno arhiviranu povijest svih događanja unatrag dvadeset godina u svezi događanja oko jezera Palić i pokušaja njegove konačne sanacije. Sve je dokumentirano i lako se može pronaći na subotica.info.

Profil rada tijekom svih proteklih gotovo dva i pol desetljeća u startu je bio fokusiran isključivo na Suboticu i sva značajnija događanja u svezi najvećeg grada na sjeveru Bačke. Namjera nam je bila izvorno dokumentirati 'Subotičku priču', ali bih naglasio kako se od samoga starta držimo maksime da nikada nećemo staviti niti jednu neprovjerenu informaciju na naš site. Ne preuzimamo tuđe vijesti nego ih sami stvaramo, a iza javnih objava nadležnih gradskih tijela, registriranih političkih stranaka, javnih poduzeća i ostalih organizacija i institucija stoje njihova službena zaglavlja i potpisi kao garant vjerodostojnosti onoga što se prezentira javnosti. Informacija koja se pročita na subotica.info je istinita i pouzdana. Naglasio bih još kako slobodno mogu ustvrditi da su naše sportske stranice zasigurno najjače u gradu, zahvaljujući angažmanu **Dejana Vukovića** i **Nikole Stantića** i trudimo se zabilježiti svaki medijske pažnje vrijedan sportski događaj. Tako uz aktualno političku, kulturnu i širu javnu scenu, naš website daje mogućnost svakom posjetitelju da se u potpunosti, posve vjerodostojno i provjereno istinito, informira o gotovo svim važnijim događanjima u Subotici. A to je bio i primarni cilj kada smo startali koncem 1998. i početkom 1999. godine.«

D. P.

Kako je izgledala Subotica s okolicom polovicom osamnaestog stoljeća

Puno pustara i varoš u sredini

Vrijednim povijesnim dokumentima Subotice pripada rukopisna karta naselja i okolnih pustara, koju je koncem 1747. godine napravio inženjer Kaysser, s opisima na njemačkom jeziku * Značajan plan područja iz dalekih vremena pronašao je svoje-vremeno subotički arhivist Gašpar Ulmer u Arhivu u Beču, i kao vrsni poznavatelj povijesti i nekoliko jezika, napisao tumačenje prikaza granica, pustara, prirodnih karakteristika i malog naselja Szent Mária, danas Subotice, u središtu tog područja

Suvremenik promatra grad onakvim kakav je danas, urbanizacijom prilagođen novijim uvjetima života, pritom zaboravljajući prirodan reljef područja koji je ovdje postojao stoljećima prije nego što su ljudi započeli značajniji razvoj naselja, koji u ovo vrijeme postoji pod imenom Grad Subotica. No, ona »stara priroda« povremeno pokaže svoje lice; kada velike kiše poplave pojedine dijelove grada, tamo gdje su nekada postojala korita riječica i jezera ili bare, ili pak kada nam pod vjetrovima grad zaspe pijesak, jer je dio okolice u prošlosti bio u pješčanim dinama, tek ljudskom rukom kultiviranim.

Riječice, jezera, udoline, pješčane dine... to je dio subotičke povijesti. Takve prirodne karakteristike prikazane su i na karti ovog područja 1747. godine, nastale nedugo nakon što je dotadašnja vojna oblast, Vojni šanac, prvi put dobila civilnu vlast i upravu 1743., a naselje se počelo brže razvijati. Dakle, u temeljima nastanka varoši Subotica još su uvijek naglašene spomenute prirodne karakteristike. Ustrojavanjem civilne uprave, varoš je dobila ime Szent Mária, što je naznačeno i na karti 1747. godine.

Granice subotičkog atara

Kako je izgledala Subotica sa svojim atarom polovicom osamnaestog stoljeća, tj. prije više od 270 godina? Odgovor pruža »Plan grada Szent Mária zajedno s njegovim pustarama i mjestima gdje su se nalazile crkve, pješčanim brežuljcima, vodama, s naznakom pograničnih sela i pustara kako ih je u mjesecu studenom i prosincu 1747. godine našao, istražio i snimio T. Kaysser, kapetan i inženjer« – zapisano je na ovom Planu, tj. karti Subotice s okolicom. Neobičan zapis i naziv karte, a koliko bi tek bilo zanimljivo saznati kako ju je autor napravio i kakva je sve istraživanja proveo. Karta je rukopisna, ručno crtana. U dokumentima Povijesnog arhiva Subotica nalazi

se kserokopija, a original je pohranjen u Arhivu u Beču. Kopiju je u naš Arhiv donio poznati subotički arhivist **Gašpar Ulmer** (1915. – 2002.), autor nekoliko publikacija o istraženim dokumentima iz povijesti grada. Ulmerovo tumačenje i opis ove zanimljive rukopisne karte iz 1747. godine objavljeno je u tekstu »Subotica 1748. godine« prije bezmalo pola stoljeća u časopisu »Rukovet« (broj 3-4, 1974. godine, str. 145-153). Evo dijela toga opisa:

»Teritorija Subotice se tada graničila na severu područjima Halaša, Kiš Salaša i Made, na zapadu područjima Milkuta, Radoniča, Kumbaje, Madaraša i Šare, na jugu područjima Pačira, Stare Moravice, Rogatice i Bačke Topole, na istoku područjem Potiskog pograničnog vojnog distrikta i na severoistoku područjem grada Segedina. Teritorija Subotice je podeljena na 13 područja, i to na gradsko područje i 12 pustara: Tompa, Kelebija, Šebešić, Tavankut, Bajmak, Đurđin, Vántelet – Pavlovac, Nagyfény – Žednik, Zobnatica, Čantavir, Verušić i Ludaš. Trinaesto područje, dakle, predstavljao je grad Szent Mária (naziv Subotice između 1743. i 1779. godine) sa svojim atarom koji se graničio sa područjima Kelebije, Šebešića, Verušića i Ludaša. Moramo konstatovati: teritorije svih područja od onda znatno su izmenjene. Na-

Dio karte s prikazom područja varoši Szent Mária, gdje su vidljive i ulice između blokova kuća. U okolici varoši istaknute su i slovom D označene pješčane humke

ročiće se izmijenilo i proširilo područje grada...».

U tekstu Ulmer ukazuje na tadašnje drugačije oblike ludoškog i paličkog jezera, na velike doline u pojedinim pustarama, šest putova koji polaze iz grada na šest strana, pješćane humke na sjevernom dijelu rukopisne karte (označene su pisanim slovom D), kao i zanimljiv detalj ubilježen na pustarama; »Na području svake pustare naznačeno je mjesto gdje je nekada stajala crkva. Pretpostavljamo da su tada još postojale ruševine nekadašnjih crkava, tim prije što inženjer Vlašić 1789. godine, dakle 42 godine kasnije, sastavljajući kartu Subotice i njenog atara, naznačuje skoro na svim tim mjestima ruševine. Danas, dakle, sa sigurnošću znamo mjesta gdje se nalazila crkva na Kelebiji, Ludošu itd. Navedene činjenice upućuju nas, također, na pretpostavku da su sve subotičke pustare nekada bile naseljena mjesta, vjerojatno sela o kojima kroničari tako malo umiju pričati. Od svih pustara najznačajnije su vjerojatno, ipak, bile Tavankut, Ludaš i Šebešić, budući da su pored Subotice najčešće naznačene na rukopisnim kartama iz perioda između 1528. i 1696. godine.«

Varoš u dalekoj prošlosti

Gradsko područje (Szent Mária) je na Kaysserovoj karti, zajedno s Tavankutom, Vamtelekom, Đurđinom, Žednikom i Zobnaticom, spadalo u manja područja. Ulmer bilježi: »Kudikamo veća područja bila su npr. Verušić, Ludaš, Tompa i Kelebija. Skoro u sredini područja Szent Mária nalazimo unutrašnjost grada, koja se dijelila na dva dijela: na južni i sjeverni. Južni se sastojao od 6 blokova kuća, među kojima zapažamo 5 manjih ulica. Široka ulica ili put razdvajao je južni dio od sjevernog dijela grada. Sjeverni je sačinjavao razvijeniji dio grada, jer u njemu zapažamo oko 15 blokova kuća, među kojima se može razlikovati 16 ulica i dvije bare ili oveće lokve. U tom sjevernom dijelu grada posebno se ističe kompleks objekata opkoljenih s tri zidine ili jarka u obliku kvadrata, sačinjavajući najvjerojatnije spoljno, srednje i unutrašnje subotičko utvrđenje. U lijevom kutu između spoljnog i srednjeg utvrđenja naznačen je križ...«.

Ova stara karta, kao svjedočanstvo davnog vremena, ali i načina života, prikazuje još jedan detalj karakterističan za epohu u kojoj je nastala: vješala kraj puta. Vješa-

 Karta grada Szent Mária s okolnim pustarama inženjera Kayssera u studenom i prosincu 1747. godine

la su ucrtana na sjevernoj strani puta između Subotice i Palića.

Zanimljivi su posebno naglašeni pravci šest putova na karti, koje analizira Ulmer. Svi oni polaze iz grada, i to jedan prema Kelebiji, drugi prema Šebešiću i Tavankutu, treći preko Vamteleka prema Bajmaku, četvrti preko Verušića prema Žedniku i Zobnatici, peti preko Verušića prema Čantaviru i šesti prema području Ludaša. Ovaj šesti put se na granici između gradskog područja i Ludaša dijeli na dva kraka, od kojih je sjeverni usmjeren prema Segedinu, dok se južni krak na sjevernom dijelu jezera opet račva na dva kraka. Jedan krak vodi ka ruševinama ludaške crkve, a drugi prelazi na teritorij ondašnjeg Potiskog vojnog distrikta (pretpostavlja se da je to trasa Kanjiškog puta).

Katarina Korponaić

Naši gospodarstvenici (LVIII.)

Istrajna u tražanju i kvaliteti

Butik Fara otvoren je u Ulici Dimitrija Tucovića u Subotici i bio je prvi privatni butik vjerojatno u cijeloj tadašnjoj Jugoslaviji. Bez ikakve posebne najave i reklame to je bilo fantastično praćeno i u ulici je bila tolika gužva da smo tu večer rasprodali kompletan asortiman robe
** Pripadam narodu koji se uvijek znao lijepo obući. Pogledajte samo bunjevačku narodnu nošnju, ne postoji nešto otmjenije i ljepše od nje na ovim prostorima. To trebamo potencirati i isticati u našoj sredini*

O mnogim poznatim, prije svega talijanskim i francuskim modnim kreatorima koji su ostavili svoj pečat u svijetu mode snimljeni su dokumentarni i/ili igrani filmovi. Zanimljivo je vidjeti kako je izgledao put od rada na kućnom šivaćem stroju ili u maloj zanatskoj radnji do modnih piste i svjetski poznatih modnih revija, nakon kojih su se pojedine kreacije našle u vlasništvu članova kraljevskih obitelji ili nekih drugih svjetski poznatih ličnosti. O uspješnoj gospodarstvenici/poduzetnici koju predstavljamo u ovom broju tjednika, uz brojne televizijske i radijske priloge, snimljen bi bio i dokumentarni film da to nije spriječila epidemija zvana korona, a nakon razgovora s njom, da je kojim slučajem umjesto novinara, moja profesija filmska redateljica, igrani film na kojem bih zdušno i predano radila bio bi onaj upravo o njoj – subotičkoj, no svjetski priznatoj modnoj kreatorici **Mariji Šabić** (udanoj **Džeba**).

Otvorenje butika za stranice povijesti

Za Mariju Šabić moda je, kako kaže, opredjeljenje otad zna za sebe. Kao gimnazijalka dizajnirala je i šiva-

la garderobu svojim prijateljicama za razne prilike i na taj način osiguravala sebi džeparac. Za potrebe izrade svojih »krpica« 70-ih je godina po materijal išla u Italiju i bila oduševljena tamošnjim buticima koji su prodavali posebne, drukčije odjevne predmete. U želji da dâ neki svoj osobni pečat stvarima koje je u to vrijeme nosila, često je koristila usluge krojača, a kad nije bila zadovoljna njihovim radom, sjela bi za *Singericu* i prepravljala ih u neke svoje kreacije.

Iako po struci ekonomistica, ljubav za modom je prevladala, i sa svojim je pokojnim suprugom 1982. godine otvorila modni atelje u kojem je sa svojom strašću nastavila raditi u svom stilu, na svoj način, sa svojom kreativnom ekipom.

»Butik *Fara* otvoren je u Ulici Dimitrija Tucovića, tzv. Borovo ulici u Subotici, i bio je prvi privatni butik vjerojatno u cijeloj tadašnjoj Jugoslaviji. Bez ikakve posebne najave i reklame to je bilo fantastično praćeno i u ulici je bila tolika gužva da smo tu večer rasprodali kompletan asortiman robe. To je bilo stvarno nešto novo budući da su u to vrijeme postojali samo državni butici i tekstilne radnje koje su svugdje prodavale gotovo identičnu robu«, započinje nam svoju priču Marija Šabić.

Biti prvi i jedini u nekoj branši svakako je prednost i neka vrsta garancije za uspjeh, ali otvaranje sličnih radnji u Subotici i drugim gradovima u zemlji nije doživjela kao nešto loše.

»U prvo vrijeme smo naravno imali monopol, međutim kako su se otvarali drugi butici to je bilo vrlo pozitivno za sve nas jer smo se morali na neki način natjecati i truditi se biti bolji. I sada je također važno nemati svoj monopol, već u nekoj zdravoj, normalnoj konkurenciji ugledati se jedni na druge i pratiti tko je bolji, uspješniji pa tako i profitabilniji«, ističe ona.

Što se tiče asortimana robe u butiku, u početku je bilo malo »lutanja« (bilo je tu i kupaćih kostima, kaputa, sakoa i dr.), dok se nije odlučila da su njeno opredjeljenje i njena ljubav haljine.

»Vrlo brzo sam odredila pravac svog djelovanja i tako su tzv. koktel odnosno večernje haljine na kojima sam se mogla izraziti na poseban i originalan način, postale moja odrednica i ljubav. Uvijek sam voljela taj glamurozan stil, na neki europski način, koji se može primijeniti na naše ljude. Volim žensko tijelo i u tim mojim kreacijama želim ženu prikazati u najboljem mogućem svjetlu. Mogla bih to nazvati koketiranjem s erotikom, ali na način da se nikada ne pređe granica dobrog ukusa. Moje haljine mogu nositi i djevojke, a mogu i žene od 60 godina, a ono što mi je najvažnije jeste da im priuštim da izgledaju lijepo, drukčije, da ih, primjerice u nekim kritičnim životnim momentima, oraspoložim i da budu ushićene.«

Prepoznavanje i priznanje

Iako je bilo prilika u kojima je, kako kaže, »koketirala« s mišlju da ode iz Subotice kao malog grada, a budući da je imala i ozbiljne pozive da ode, kako u Beograd, tako i u neke europske zemlje, pa i u SAD, Marija Šabić je ipak odlučila ostati u svom rodnom gradu, i usprkos svim očekivanjima, vjeruje da je dobro odlučila. A na tu je odluku utjecao i početak jedne uspješne i sada već dugogodišnje suradnje.

»Taj neki presudni moment kad sam samoj sebi priznala da sam kreatorica, jer dugo vremena nisam smatrala da sam to budući da nisam završila dizajn već ekonomiju, bio je onaj kada sam vrlo ozbiljno počela surađivati s kompanijom *Miss Yu*, koja je kasnije prerasla u *Miss Srbije* i kada su me oni počeli nazivati kreatoricom. Moje svečane haljine su prepoznate kao kreacije koje su drugačije, izvanserijske, i kako se spomenuta kompanija razvijala, tako sam se i ja s njima razvijala i krenula uzlaznim putem. Sretna sam što mogu reći da je taj moj put bio dinamičan, uzlazan, konstantan. Taj moj put je bitan jer sam se cijelog života trudila da istrajem ne samo u tražanju već i u kvaliteti, a smatram da je najvažnije upravo to – godinama istrajati u kvaliteti.«

Na pitanje je li otežavajuća ili olakotna okolnost postati i ostati uspješan u maloj sredini kao što je Subotica, Marija Šabić odgovara:

»Nije lako i jednostavno, jer svaka mala sredina traži potvrdu iz velike. Ja sam se morala prvobitno dokazati u

nekoj većoj sredini, je li to neki internacionalni prostor ili naš prostor koji se zove Beograd, ali sam odatle morala dobiti neku potvrdu ili certifikat da moj rad vrijedi kako bih bila prepoznata i ovdje. S druge strane, imala sam i imam taj privilegij i tu komociju da živim u sredini koju volim i kojoj se uvijek vraćam na oporavak – emotivni, mentalni, kreativni, jer kad si često u vrtlogu događanja, to te može skrenuti s puta, što nikako nije dobro. Volim otići u neko 'kreativno ludilo', što je jako dobro za kreativnost, ali to te može ponijeti i možeš se lako izgubiti. Zato mi je važno imati se gdje vratiti«.

Butik *Fara* preseljen je prije nešto više od 15 godina u paralelnu, Rudić ulicu, što zbog većeg prostora, što zbog, kako nam kaže sugovornica, potrebe za nekom promjenom, a prije desetak godina otvorila je butik i u Beogradu.

»Butik se nalazi u Zepter shopu u Galeriji *Beograd*, najvećem tržnom centru u regiji, i tu sam se isto dobro etablirala. Imam veoma dobru komunikaciju s Beogradankama, a tu je i puno mušterija iz inozemstva.«

Nema otmjenije i ljepše od bunjevačke nošnje

Govoreći o svom rodnom gradu, Marija Šabić ističe kako u Subotici ima puno mladih kreatora i kako joj je želja u suradnji s njima od nje napraviti grad lijepih haljina.

»Imamo toliko dizajnera i kreatora i Subotica bi trebala i mogla biti lider u pravljenju lijepih haljina. Pripadam narodu s bogatom kulturom koji se uvijek znao lijepo obući. Pogledajte samo bunjevačku narodnu nošnju, ne postoji nešto otmjenije i ljepše od nje na ovim prostorima. To trebamo potencirati i isticati u našoj sredini. Mi doprinosimo svojim izgledom, s nekom gospodstvenošću koja je stvarno nevjerovatna. To je nešto između odijevanja za vrijeme Austro-Ugarske i narodne nošnje«, ističe Marija dodajući kako je svojedobno imala i modnu reviju haljina s utkanim i prošivenim ukrasima od slame.

»To je nešto što sam godinama potencirala, željela sam na taj način dati pažnju našim slamarkama, koje su umjetnice, inovatorice. Radila sam to za emisiju HRT-a *Lijepom našom*, a kao modeli su mi došle missice i manekenke iz Beograda. Nosile su haljine koje su, umjesto s čipkom i biserima, bile oplemenjene s prekrasnim detaljima od slame. To je nešto novo, ne možemo biti samo u tradiciji, u *Dužijanci*, u narodnoj nošnji koja se nekad nosila, hajdemo praviti neku novu kvalitetu na osnovu naše tradicije i onda smo živi.«

Na koncu smo našu sugovornicu pitali ima li svog uzora u svijetu mode.

»Mnogo je kreatora koji su rekli puno pametnih i korisnih stvari, pa bih evo citirala **Karla Lagerfelda**, koji je umro radeći u 80. i nekoj godini. Pitali su ga kad će u mirovinu, kad će prestati raditi, kad će se odmoriti, na što je on rekao da je za njega odmor posao, jer cijeli svoj život radi ono što voli. Tako i ja, to je ogroman privilegij i hvala dragom Bogu što je bio tako dobar prema meni.«

I. Petrekanić Sič

Izložba Aleksandre Dević u Subotici

SUBOTICA – U okviru programa proslave Dana grada Subotice, Suvremena galerija Subotica tradicionalno predstavlja zavičajne mlade autore. Tako je u petak, 3. rujna, u toj ustanovi kulture otvorena izložba **Aleksandre Dević** pod nazivom *Granice*.

Umjetnica se predstavila radovima (slikama, crtežima i ilustracijama) nastalim u proteklih nekoliko godina. Kako je u katalogu izložbe zapisao **Dragan Bibin**, rad Aleksandre Dević odlikuje beskompromisnost u odnosu prema osjetljivim temama. Kroz duboko istraživanje vlastita iskustva ona dolazi do spoznaja koje imaju univerzalni karakter i na taj način suočava publiku s pitanjima koja se često ignoriraju.

Kustosica izložbe je **Jasmina Jovančić Vidaković**, a izložbu je otvorila profesorica filozofije **Snježana Rončević**. Za vrijeme trajanja izložbe (do polovice listopada) planirani su i prateći programi, o čemu se javnost može informirati na internetskoj stranici Galerije www.sgsu.org.rs i njihovim društvenim mrežama (Facebook i Instagram).

HosanaFest u dvije večeri

SUBOTICA – Festival hrvatskih duhovnih pjesama **HosanaFest** bit će održan ove godine u dvije festivalske večeri. Prva večer festivala bit će održana u iduću subotu, 18. rujna, a na njoj će biti predstavljene pjesme s prošlogodišnjeg **HosanaFesta 2020**. Druga večer festivala bit će održana sutradan, u nedjelju, 19. rujna, a na njoj će biti izvedene pjesme s ovogodišnjeg **HosanaFesta 2021**.

Obje večeri bit će održane u Dvorani sportova u Subotici. Ulaznica za obje večeri iznosi 300 dinara.

Kolonija za desetogodišnjicu rada

SUBOTICA – Likovna kolonija u povodu 10. obljetnice postojanja i rada HLU-a *Croart* bit će održana za vikend (11. i 12. rujna) u Subotici u *Klubu prijatelja Bačvanke* (Ilindenska 44). Zatvaranje kolonije je u nedjelju, 12. rujna, u 18 sati.

Upis novih članova u folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo*

SUBOTICA – U tijeku je upis novih članova u folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici. Upis je u moguć svakog radnog dana u prostorijama HKC-a, od 18 do 21 sat, kada su i probe folklora. Folklorni odjel Centra broji nešto više od 150 članova i trenutno ima četiri uzrasne skupine (veliki izvođački ansambl, pripremna skupina, te dvije dječje skupine), a planira se i peta. Voditelji su: **Marin Jaramazović**, **Senka Horvat** i **Nemanja Sarić**.

Dječja dramska sekcija u HKC-u *Bunjevačko kolo*

SUBOTICA – Nakon godinu i pol stanke ponovno počinje s radom Dječja dramska sekcija u HKC-u *Bunjevačko kolo* u Subotici. Voditeljice će biti **Tanja Dulić** i **Nevena Mlinko**, koje pozivaju talentiranu djecu osnovnoškolske dobi da se pridruže Dječjoj dramskoj sekciji. Nije važno je li dijete do sada glumilo ili ne, važno je da želi kreativno provoditi vrijeme, stvarati nove svjetove i oživljavati autentične likove čime se oslobađa za scenski nastup.

Prvi susret bit će u četvrtak, 9. rujna, u 19 sati u Centru. Za ovaj susret potrebno je pripremiti jednu pjesmu po izboru, navodi se u pozivu.

Javni poziv za sudjelovanje na Festivalu tradicijskog pjevanja

HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice poziva amaterske pjevačke skupine koje njeguju tradicijsku pjesmu na ovogodišnjem Festivalu tradicijskog pjevanja. Skupine mogu biti: ženske, muške ili mješovite i predstavljaju se s po dvije pjesme. Festival je međunarodnog i natjecateljskog karaktera, u sastavu tročlanog stručnog žirija, koji dodjeljuje nagrade i specijalna priznanja. Kriteriji za sudjelovanje na Festivalu su:

1. Da skupina može sudjelovati s najmanje 3, a najviše 8 članova
2. Da se pjeva bez instrumentalne pratnje
3. Da se pjevaju tradicijske pjesme (prilikom slanja mail-a poslati audio ili video zapis s jednom od pjesama. Video ne mora biti visoke rezolucije)

Zainteresirani se mogu javiti putem e-mail adrese na hkcunjevackokolo@yahoo.com ili na senkahorvat@yahoo.com gdje dalje šaljemo službeni poziv, prijavnicu i propozicije Festivala.

Festival se održava u dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici, dana 16. 10. 2021. (subota).

Prijave su otvorene do 1. 10. 2021. godine.

Festival je planiran u smanjenom opsegu zbog još uvijek prisutnog virusa covid-19. Ukoliko se mjere pooštře, te se zabrane skupovi, naknadno ćete biti obaviješteni o promjenama.

Bunjevačke pjesme na radiju, blagoslovljen Zavod Kćeri Milosrđa

4. rujna 1925. – *Bunjevačke novine* pišu da su bajmački redari pod vodstvom svog starješine **Gavre Anđelkovića** priveli u Bajmaku dvojicu Bunjevaca, predsjednika

vijeće), čiji je zadatak da ispita držanje svog člana **Stipana Kopilovića**, bivšeg općinskog i pokrajinskog funkcionera. Kopilović je naime optužen da je provodio »osuđenu autonomašku politiku« i pravio »druge velike političke propuste i megalomanske i nikad isplative investicije, među kojima i subotičke 'Azotare'«. Inače, Kopilović je poznatiji po događajima u Subotici 1971. – 1973., kada je kao partijski tajnik svojim zapaljivim govorima najviše pridonio inkriminaciji i progonu članova *Bunjevačkog kola* (**Grgo Bačlija**, **Balint Vujkov**, **Naco Zelić** itd.).

Krvava nedelja u Bajmoku.
Policija je zatvorila i mučila predsjednika radikalne stranke u Bajmoku i jednog člana županijskog odbora. Prijava koja tereti starešinu policije.
Stanovništvo u Bajmoku zanima se već osam dana sa krvavim događajem koji se odigrao prošle nedelje u zatvoru opštinske policije. Policija u Bajmoku užasno je istukla dva ugledna građanina, od kojih je jedan bio predsjednik radikalnog kluba, a drugi je član županijskog odbora. Ovo nije prvi slučaj za ova tri poslednja meseca. V o d a, starešina opštinske policije Stavro Anđelković, na sve strane je napadao, čuša, zatvarao i sasluškavao mirne građane. Ali do sad nikom nije palo na pamet da umiri i na miru dovede...

izadu iz Volfove kajane Stipan Budanović predsjednik mesne radikalne stranke i Stipan Kaić član županijskog odbora i upute se prema gazdinskom krugu. Starešina redara izda naređenje da ih obojicu uhvate i zatvore u opštinsku kuću. Budanović i Kaić su se protivili ovom protiv zakonu, našto redari uhvate Budanovića uvuku ga u hodnik opštinske kuće gde ga je starešina redarski isčušao. Medutim se Kaić uputio prema crkvi. Redari ga stignu pred crkvom i mučki s leđa napadnu

mjesne organizacije Narodne radikalne stranke **Stipana Budanovića** i člana županijskog odbora **Stipana Kaića**, koje su na saslušanju pretukli.

5. rujna 1923. – *Severna Pošta* javlja da su 25. kolovoza pronađeni oružni list, 2 lovačke karte i legitimacija, koji glase na ime **Grga Dedina**, subotičkog trgovca i jednog od prvaka HSS-a u Subotici.

6. rujna 1940. – *Bunjevačke novine* najavljuju da će sudska pripravnica u Kragujevcu, **Anica Vojnić**, na poziv Uprave radio stanice pjevati bunjevačke narodne pjesme na radiju.

7. rujna 1918. – *Bácsmegyei Napló* piše da su prošle noći provalnici ušli u dvorište kuće udovice pokojnog gradonačelnika Subotice **Lazara Mamužića** u Ulici Alberta Kállaya (Lazara Nešića). Sakupljali su pernatu živinu, ali su napravili buku. To je uzbunilo ukućane, koji su odmah telefonskim putem prijavili provalu policijskoj stanici kod Željezničkog kolodvora. Policija je odmah došla na lice mjesta, ali nije uspjela uhvatiti kradljivce.

8. rujna 1989. – *Subotičke novine* javljaju da je Osnovna organizacija Saveza komunista Mjesne zajednice Kertaroš u Subotici formirala posebnu komisiju (drugarsko

10. rujna 1914. – *Bácskai Hirlap* piše da je saborski zastupnik **Aleksandar Vojnić od Bajše** (1865. – 1948.), odnarođeni izdanak plemenite hrvatske obitelji Vojnić od Bajše, koja je dala Subotici prvog suca povlaštenog komorsko-kraljevskog trgovišta Subotice (**Stipan Vojnić**), 8. rujna poslijepodne brzim vlakom došao iz Budimpešte u Suboticu. U Subotici nije bio više od dva tjedna. Sa zadovoljstvom je izjavio kako su njegova supruga **Konstancia (Szilárdka) Rohonczy** i dvije kćerke **Margit i Konstancia (Szidi)** u utorak došle iz Londona, gdje ih je zatekao Prvi svjetski rat. Baronice su se sjajno provele u Londonu, jedino je putovanje morem bilo opasno zbog podvodnih mina. Baron je 10. rujna prijepodne posjetio ranjenike u subotičkoj Gradskoj bolnici. Dugo je razgovarao s njima i priopćio im dobre vijesti s bojišta.

10. rujna 1930. – *Hrvatska straža* piše da je u Subotici 31. kolovoza svečano blagoslovljen Zavod Kćeri Milosrđa III. reda sv. Franje posvećen sv. Tereziji Maloga Isusa. Svečanosti je prisustvovalo oko 2.000 vjernika. Bilo je i zastupnika vlasti i prosvjete. Ispred novoosnovanog zavoda je kerski župnik **Blaško Rajić** održao prigodan govor, gdje je istaknuo svrhu dolaska časniha sestara Kćeri milosrđa u Suboticu. Nakon govora, obavio je čin posvete. Čin kuma je obnašao veliki dobrotvor samostana dr. **Lazar Lipozenčić**.

U Surčinu obilježena peta obljetnica Hrvatske čitaonice *Fischer*

Zajedništvo je ključ uspješnog rada

»Radovali smo se osnutku, a sada smo zadovoljni svime što smo uradili u posljednjih pet godina. Radili smo puno«, rekla je Katica Naglić

Pod sloganom *Očuvanjem prošlosti gradimo budućnost*, Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina proslavila je 3. rujna svoju petu obljetnicu. S ponosom članovi surčinske udruge kažu da je entuzijazam koji ih je ponio na početku rada udruge doveo do raznolikosti izražavanja njihove kreativnosti, s obzirom da danas djeluju u četiri sekcije.

Hrvatska čitaonica *Fischer* osnovana je 23. veljače 2016., a otvaranje i blagoslov čitaonice bili su 27. kolovoza iste godine. Udruga je osnovana s ciljem očuvanja baštine Hrvata iz Surčina. Najprije je oformljena knjižnica, a zatim glazbena, kreativna i literarna sekcija. Tijekom dosadašnjeg rada imali su više zapaženih nastupa unutar hrvatske zajednice u Srbiji, ali su se rado odazivali i na druge pozive svih institucija izvan zajednice, posebno na manifestacije koje je organizirala Općina Surčin.

Jaka povezanost

»Brzo nam je prošlo ovih pet godina. Radovali smo se samom osnutku, a sada smo zadovoljni svime što smo uradili u posljednjih pet godina. Radili smo puno. U vrijeme pandemije korona virusa, članovi svih sekcija su radili od kuće. Postavljali smo virtualne izložbe, djeca i tamburaši su vrijedno vježbali, žene su vezle, a članovi literarne sekcije su pisali svoje pjesme i aforizme. Mi članovi Upravnog odbora smo im svo to vrijeme davali podršku i osiguravali sredstva. Nažalost ove godine smo izgubili dva člana. Jedan od njih je član upravnog odbora udruge i naš vijećnik u HN-u **Josip Čačić** i član nadzornog odbora udruge **Andrija Pleša**. To su bili ljudi koji su s punim srcem prišli našoj udruzi. Ova proslava je iz

tog razloga skromnije obilježena«, rekla je predsjednica udruge **Katica Naglić** ističući da je zajedništvo jedan od glavnih razloga uspješnog i kontinuiranog rada udruge.

»Povezanost između svih članova udruge je vrlo jaka, zato što su članovi jedne ujedno i članovi drugih sekcija. Moram naglasiti da bez podrške koju imamo od Općine Surčin, Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske, Veleposlanstva Republike Hrvatske u Srbiji, Hrvatskog nacionalnog vijeća, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i drugih donatora, ne bi postigli ništa od ovoga što smo do sada uradili. Pored njihove financijske podrške važna nam je i njihova prisutnost na svim kulturnim događajima koje organiziramo«, rekla je Naglić.

Sekcije i naklada

Kreativna sekcija je osnovana u prosincu 2016. godine, sa željom da svi članovi nauče izrađivati rukotvorine.

»Već pet godina radimo bez prestanka, čak i u vrijeme pandemije koronavirusa. Za proteklih pet godina u sekciji se izrodilo dosta prijateljstava. Mnogi naši članovi se nisu međusobno poznavali prije dolaska u našu udruhu, a

upravo je to zajedništvo i najbitnije. Sreća je i kad vidimo koliko oko nas ima ljudi koji umiju cijeniti lijepo«, izjavila je voditeljica kreativne sekcije **Veronika Živanović**.

Osim kreativne uspješno djeluje i literarna sekcija. Ona broji osam članova, šest pjesnika i aforističare. Također, udruga je do sada izdala knjige župnika **Marka Kljajića**: *Surčin kroz povijest, dopunjeno izdanje 2018.*, *Antimemoari I – kako je umirao moj narod 2020.*, 200. *Obljetnica rođenja Bana Josipa Jelačića – obnovljeno izdanje 2017.*, te zbirku autorskih pjesama i aforizama članova literarne sekcije *Srijemska rapsodija* i knjigu *Božićni običaji Hrvata u Surčinu, Novim Banovcima i Novom Slankamenu*. U pripremi su i knjige: *Antimemoari – kako je umirao moj narod III* i *Rodoslovlje katoličkih prezimena u Surčinu*, autora Kljajića.

Podrška institucija

Podršku radu surčinske udruge dao je i član Izvršnog odbora HNV-a zadužen za kulturu **Vojislav Temunović**.

»Drago mi je da ova udruga postoji, da ima kontinuitet, a kako vidim ima i entuzijazma. Iz toga može proisteci puno toga dobrog, a siguran sam da postoji želja članova za unaprjeđenjem dosadašnjeg rada na višu razinu. Mi potičemo udruge i na neke druge natječaje. Odnedavno postoji viber grupa za sve naše udruge, gdje će se objavljivati natječaji, pa tko se prepozna, može i tamo naći veću potporu svojoj udruzi«, istaknuo je Temunović.

Tijekom kulturno-umjetničkog programa menadžerica kulturnih aktivnosti ZKVH-a **Katarina Čeliković** predstavila je monografiju *Identitet srijemskih Hrvata kroz prizmu tradicijske baštine*.

»Ovo je vrlo živa udruga, aktivna i na nju se može računati. Ono što bih istaknula iz kuta ZKVH-a je nešto što mislimo da je najviše vrijedno, a to je ono što se zapisuje. U Surčinu imamo vrijedne istraživače, vrijednu suradnicu Katicu Naglič koja je istražila tradicijsku kulturu Hrvata. Sama je pridonijela i svojim zapisivanjem. Također mi se

čini da predsjednica udruge ima iza sebe dobar pogled u budućnost i da može računati na mlađe generacije«, izjavila je Čeliković.

Osim s predstavnicima srijemskih udruge, Surčinci imaju dobru suradnju i s udrugama iz Banata.

»Dolazimo svake godine u Surčin. To je postala tradicija, jer su nekada tu dolazili i naši stari, ne povodom Čitaonice, nego zbog druženja, rodbinskih veza i sklopljenih brakova«, izjavio je **Nikola Palić**, predsjednik Udruge banatskih Hrvata iz Starčeva i dodao:

»Ovdje se uvijek osjećamo kao u svojoj kući. Surčinci također dolaze kod nas za naš kirvaj, blagdan svetog Mauricijusa. Među nama je uvijek lijepo druženje, a važna je i suradnja zbog nastavka duge tradicije, koju prenosimo i na našu djecu«.

Ponosni na rad udruge

Članovi surčinske udruge su za naš tjednik podijelili svoje dojmove u povodu obljetnice njihove udruge.

»Aktivni sam član kreativne sekcije«, kaže **Mara Ak-sentijević** i dodaje: »Trudim se da učim puni vez i običan vez, a voljela bih naučiti raditi i bijeli vez. Moja majka i ujna su me učile osnovama veza, a imala sam želju da se usavršim. Drago mi je što nas je iz godine u godinu sve više i što napredujemo u svom radu. Najljepši su dani kada se okupimo, učimo nešto novo i zajedno radimo«.

Janja Ščulac članica je kreativne i glazbene sekcije.

»Volim da heklam i vezem i volim se družiti. Pravim torte i ukrase za njih, pa sam jednom prilikom u udruzi organizirala malu radionicu na kojoj sam prenosila svoje znanje članicama sekcije. Iznimno nam je važno postojanje udruge i ponosni smo na naš rad.«

Krešimir Jutić član je Upravnog odbora udruge:

»Mi nismo imali većih problema kao naši sunarodnjaci devedesetih godina. Jedan broj obitelji se iselio odavde i poslije toga je uslijedilo zatišje u društvenom i javnom životu među Hrvatima. Sada je posve nešto drugo. Većina nas je došla iz Like, ali smo ovdje poslije dva vijeka stvorili naš srijemski identitet. Župnik Kljajić je dao početnu ideju, volju i snagu za novi početak svega. Sada stojimo samostalno na nogama i širimo se na svim poljima. Još uvijek smo u povelju, ali poslije pet godina, možemo reći da smo zadovoljni«.

Sve prisutne pozdravio je i župnik domaćin vlč. Marko Kljajić zahvaljujući se svima na podršci u pastoralnom radu i radu udruge, osobito Općini Surčin. Proslavi obljetnice prisustvovali su i opunomoćeni ministar Veleposlanstva Republike Hrvatske u Srbiji **Stjepan Glas**, predsjednik Općine Surčin **Stevan Šuša**, predstavnik Kulturnog centra u Surčinu **Ivana Drlić**, te gosti iz hrvatskih udruge iz Srijema i Banata. U kulturno-umjetničkom programu koji je održan u župnom dvorištu, predstavili su se članovi glazbene, literarne i kreativne sekcije, te tamburaški orkestar udruge *Rastanak* iz Starčeva, a priređena je i revija narodnih nošnji hrvatske zajednice iz Surčina.

S. D.

Tavankutska Galerija prve kolonije naive u tehnici slame u Erasmus+ projektu

»OTVORENE RUKE« spajaju tradicionalno i moderno

Galerija prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta uključena je u međunarodni projekt »Otvorene ruke« u okviru programa Erasmus+. Projekt traje od travnja 2021. do travnja 2023. godine, a

osim njih, partneri su Likovni centar *Vivoda* iz Zagreba (Hrvatska) te kao nositelji projekta Zavod *Burja* iz Rimskih Toplica (Slovenija). Projektno partnerstvo sastoji se od umjetničkih i manjinskih obrazovnih organizacija. Svaka će organizacija svojim znanjem i iskustvom na području (manjinske) kulturne baštine i suvremene umjetnosti pridonijeti ostvarenju ciljeva projekta – razvijanju međunarodnog manjinsko-kulturnog partnerstva različitih organizacija iz Slovenije, Hrvatske i Srbije i poboljšati kvalitetu rada na polju neformalnog obrazovanja odraslih.

U Tavankutu je od 26. do 29. kolovoza održan prvi trening osposobljavanja sudionika pod naslovom *S tradicijom u moderno*. Predstavnici organizacija i umjetničkih sekcija predstavili su svoj rad i razmijenili dobre prakse djelovanja.

Umrežavanje i prezentacija

Voditelj projekta iz Slovenije **Damir Hauptman**, povodom ovoga susreta u Tavankutu izjavio je:

»Ova su nam tri dana prošla veoma brzo, uz aktivan rad na radionicama i kroz ostale aktivnosti umrežavanja i upoznavanja, još posebice uz obilan kulturni program kojem smo svjedočili. Naše nastavno osoblje i kreatori programa predstavili su svoje područje rada te svoje organizacije i radno iskustvo. Baš u povezivanju tradicionalnog i modernog želimo stvoriti dodatne sinergijske efekte i tako pomoći našim krajnjim korisnicima. Kroz međunarodno iskustvo, znanje i suradnju pridobit će dodatna znanja i vještine da bi mogli lakše svladati svakodnevne prepreke koje ih sputavaju u boljoj socijal-

noj i ekonomskoj integraciji u većinsko društvo. Sljedeći događaj predviđen je za kraj jeseni kod domaćina u Sloveniji, a posljednji će se odvijati krajem ljeta 2022. godine u Istri. Tamo ćemo prikazati proizvode koje smo zajedno stvorili te za bolju promociju našeg rada, našeg projekta i programa Erasmus+ napraviti online katalog kreativnosti – galeriju 'Otvorene ruke'. Želimo naglasiti da smo u pripadnicima Hrvata Bunjevaca iz Tavankuta dobili jednog strateškog partnera iz regije s kojim trenutno izvodimo više europskih projekata. Njihovim sustavnim zalaganjem i primjerima dobrih praksi za bolju socijalnu integraciju manjinskih pripadnika u većinsko društvo divimo se otkad smo ih prije više od tri godine upoznali. Također nastojimo prenijeti naše znanje u pridobivanju i izvođenju različitih europskih projekata i na članove lokalne zajednice te vjerujemo da će nam to u budućnosti i uspjeti«, kaže Hauptman.

Obrazovanje, mobilnost, katalog

Partnerski menadžer tavankutske Galerije **Ladislav Suknović** kaže kako projekt ima za cilj pridonijeti obrazovnim procesima u području manjinske kulturne baštine i suvremene umjetnosti, proizašle iz razmjene dobrih praksi između partnerskih zemalja, potom organizaciji mobilnosti odraslih učenika u Hrvatskoj s naslovom »Otvorene ruke – Umjetnička akademija Erasmus Istra 2022«, završne online izložbe »Otvorene ruke« te stvaranju kataloga kreativnosti.

»Ova suradnja nam omogućuje nova saznanja i iskustva u provedbi međunarodnih zahtjevnijih projekata ali i razvoj aktivnosti pogotovo na polju primijenjene umjetnosti i stvaranje novih dimenzija razvoja i kreativnih pristupa u poboljšanju znanja, vještina i kompetencija sudionika kako bi proširili svoje kulturne, obrazovne i ekonomske mogućnosti na tržištu rada. Imajući u vidu naša dosadašnja postignuća na poljima ekonomskog osnaživanja seoskih žena, razvoja umjetnosti u tehnici slame i drugih kreativnih dometa i iskustava, siguran sam i da će naše iskustvo biti od velike važnosti partnerima ovoga projekta. Naš najveći fokus jeste osnažiti kapacitete Udruga na pronalaženju i pristupu novim fondovima, pogotovo međunarodnog karaktera čime bi i naš položaj na tržištu civilnog sektora osnažili i učvrstili te time osigurali samoodrživost u ponom smislu«, kaže Suknović.

I. D.

Izložba fotografija *Lica Bačke* Augustina Jurige stigla i do Kisača

Portreti s pričom

Nakon više mjesta u Bačkoj te susjednoj Mađarskoj, izložba *Lica Bačke* subotičkog fotografa **Augustina Jurige** stigla je i do Kisača, gdje je u prošli petak, 3. rujna, otvorena u galeriji *SND* u sklopu

snik htio kazati. A tu je Juriga genije. Bio sam prisutan kad je radio jedan portret, on voli popričati s tom osobom, čuti kakva je njegova priča. Onda to osjeti te škljocne kada treba. Njegove fotografije imaju jaku priču, jaku poruku. Što se tiče posjećenosti izložbe, mislim da je epidemiološka situacija pridonijela da imamo manje publike», kaže Madacky.

Izložbu je otvorio dr. **Vladimir Stojanović**, redoviti profesor Prirodno-matematičkog fakulteta u Novom Sadu – Departmana za geografiju, turizam i hotelijerstvo.

»Augustin Juriga ima potrebu da pronikne u samu suštinu duše ravnice. Najzad, Juriga u tome i uspijeva. Dalje, on prikazuje kraj u kome živimo bez uljepšavanja, s prašnjavim putovima, izbornim licima i ljude s lošim navikama. Slike Augustina Jurige su često oslobođene romantizirane predstave o ravni-

Slovačkog narodnog doma. Izložbu čine 43 fotografije – portreta, nastalih u proteklih par desetljeća diljem Bačke. Radovi su nastali u analognoj i digitalnoj tehnici, a odabrani su od materijala kojega je Juriga stvarao radeći kao fotograf pri Međupćinskom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Subotici, ali i u vlastitom angažmanu.

Ruke i oči

Kada je riječ o umjetničkoj fotografiji u vojvođanskim Hrvata, Jurigino djelo spada među najreprezentativnije.

»Ovo je izložba koja putuje od 2010., a sadržaj se do sada mijenjao oko 30 posto. Ljudske oči i ruke nam mogu puno toga ispričati, zato radim portrete. Iz lica se može jako puno naučiti, a fotografija je znati gledati, sve ostalo uradi fotoaparat. Ove fotografije imaju priču i poruku, rječite su. Ima i jedna fotografija iz Kisača, na kojoj su lokalni obučari koji sa starim strojevima rade jako moderne cipele. Izložba je trebala biti u Kisaču odmah poslije Novog Sada, ali je zbog korone čekala. Nakon Kisača, izložba će gostovati u Baču i Tavankutu, koji će vjerojatno biti posljednja stanica«, kaže Juriga.

Nerv za emociju

Voditelj Galerije *SND* **Michal Madacky** kaže kako dugo poznaje Jurigu i prati njegov fotografski rad. Vidjevši izložbu *Lica Bačke* 2019. godine u novosadskoj *Svilari*, pozvao ga je da se predstavi i u Kisaču.

»Juriga ima taj nerv da približi emociju kroz fotografiju. Baci emociju pred tebe, pa ti onda razmišljaš što je pje-

ci. Ime Augustina Jurige nadživjeti će trenutak u kome živimo, zahvaljujući fotografijama koje zauvijek ostaju poput bilješke o ravnici, salašima i ljudima. Najzad, veličina tih fotografija je već sada potvrđena u prikazima motiva, kuća i salaša koji su porušeni. Ono što više u stvarnosti ne postoji, ostalo je zauvijek živjeti na fotografijama ovog subotičkog fotografa«, kaže Stojanović.

Suorganizator izložbe bio je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, koji je financirao tiskanje kataloga. Na otvorenju izložbe govorio je i ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov**. Osim o autoru, on je govorio i o značaju kulturne suradnje i razmjene među nacionalnim zajednicama u Vojvodini. Otvorenju je, među ostalim, nazočio i ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Slovaka **Vladimir Francisty**.

Na otvorenju izložbe nastupio je blues duo iz Subotice: **Gordan Papić** (klavir) i **Zlatko Mamužić** (truba).

D. B. P. / Foto: Sanja Moravčić

Proslavljena 10. obljetnica hodočasničkog mjesta u Moroviću

Obratite se i vjerujte evanđelju

Svečanim euharistijskim slavljem 2. rujna u crkvi Blažene Djevice Marije u Moroviću, proslavljena je 10. obljetnica od proglašenja ove crkve hodočasničkim mjestom Marije pomoćnice kršćana u obraćenju i duša u čistilištu. Misno slavlje predvodio je srijemski biskup mons. **Đuro Gašparović** u koncelecijaciji sa župnikom domaćinom, upraviteljem hodočasničkog mjesta vlč. **Nikicom Bošnjakovićem**, svećenicima iz Požeške biskupije vlč. **Željkom Strnakom** i vlč. **Mariom Mesićem**, vlč. **Nebojšom Stipićem** iz Subotičke biskupije, župnicima iz Srijemske biskupije vlč. **Ivicom Živkovićem** i vlč. **Ivicom Zrno**, te grkokatoličkim svećenicima **Vladimirom Edelinski** i **Vladimirom Rac**. Slavlje je započelo svečanom procesijom, a po povratku u crkvu ispred oltara Marije pomoćnice kršćana u obraćenju i duša u čistilištu vlč. Bošnjaković predvodio je molitvu Litanija za duše u čistilištu. U svom pozdravnom govoru srijemski biskup je podsjetio okupljene hodočasnike iz Srijema i Hrvatske na događaj od prije deset godina kada je on na inicijativu župnika Bošnjakovića, u drevnoj župi Morović zapisano već u XII. stoljeću, proglasio to sveto mjesto hodočasničkim.

Djevica Marija, primjer i uzor obraćenja

Već deset godina župa Morović poziva u svoju »veliku crkvu«, hodočasničko mjesto Blaženoj Djevici Mariji, svakoga 2. dana u mjesecu (ili određenu subotu), na hodočasnički dan vjere, molitve i obraćenja vlastitoga života, prema Kristovu pozivu i Njegovim riječima: *Obratite se i vjerujete evanđelju*.

»U ovoj crkvi se okupljaju hodočasnici koji mole prvenstveno za svoje obraćenje, za svoje prosvjećenje i kroz to žele pomoći svojim dragim pokojnicima koji su za života zanemarili, odgodili ili ignorirali obraćenje života. Budući da se nalazimo u jako teškim vremenima kako pandemije, tako i brojnih vremenskih nepogoda i kataklizmi diljem svijeta, više nego ikada nam je potrebno obraćenje srdaca Gospodinu i vraćanje svim srcem, Božjim zapovjedima. Budimo zahvalni Majci Mariji što nas okuplja i kroz vid pomoćnice u našem obraćenju i molitvi za duše u čistilištu. Tome svjedoči i osam hodočasničkih obiteljskih kapelica na kojima se nalazi upravo lik ove Gospe koja hodočasti kroz naše obitelji svake nedjelje

od jedne do druge obitelji i poziva ih na molitvu i obraćenje«, istaknuo je župnik Bošnjaković.

Otvorena za sve kršćane

Srijemski biskup podsjetio je vjernike na riječi vlč. Bošnjakovića od prije deset godina, koje su i danas poticaj vjernicima da se okupljaju u crkvi u Moroviću i Mariji utječu.

»Po našoj molitvi i zagovoru Bogorodice u ovoj crkvi, bit će otpušteni grijesi svađe, ovisnosti, ubojstava, samoubojstava, rastave, nevjere, bluda, pobačaja, spiritizma, magije, nedržanja Božjih zapovjedi, neodlaska na nedjeljnu svetu misu, nepracticiranja vjere i neljubljenje Trojedinoga Boga. Zbog ovih i mnogih drugih neispovjedenih i neokajanih grijeha, pokojni trpe u čistilištu u mukama kako bi bili dostojni ući u Kraljevstvo nebesko. Važno je naglasiti da je ovo sveto mjesto otvoreno svim kršćanima, ono je ekumensko u svojoj biti, jer je Marija Bogorodica majka svih koji su kršteni u bilo kojoj crkvi. Blažena Djevica Marija je majka svih kršćana u obraćenju i poziva nas riječima: *Obrati se čovječe, dok još imaš vremena*. Naš zemaljski život je ograničen. Zato moramo koristiti vrijeme, činiti dobro, odbacivati zlo, živjeti tako da se svidimo Bogu«, rekao je biskup.

Nakon svečanog misnog slavlja, svi hodočasnici su pozvani na ručak koji je poslužen u ljetnjakovcu župne crkve u Moroviću, a koji su za tu prigodu, pripremili vrijedni župljani iz Morovića.

S. D.

Proštenje na Hrvatskom Majuru

Već 27 godina bivši i sadašnji stanovnici Hrvatskog Majura okupljaju se prve nedjelje rujna na proštenje. Tako su 5. rujna slavili svoga nebeskog zaštitinika sv. Marka Križevčanina. Svetu misu proštenja predvodio je ovogodišnji mladomisnik, župni vikar u Bajmaku vlč. **Damjan Pašić** u zajedništvu sa župnikom župe sv. Roka mons. dr. **Andrijom Anišićem** i župnikom vlč. **Draganom Muharemom**. Župnik je na početku mise pozdravio gradonačelnika Subotice

Stevana Bakića, predstavnike gradskih institucija, konzula prvog razreda Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Ivana Rukavinu** te predsjednika Mjesne zajednice **Vinka Stantića**.

Mladomisnik je pohvalio narod koji se okupio na euharistijskom slavlju te je naglasio kako će ovo hodočašće opstati još dugo dok god ima vjernika koji s ljubavlju dolaze kod Gabrićeva križa. Zahvale na kraju mise upućene su **Martinu Gabriću** koji je pripremio oltar, te **Zlatku Gabriću** koje je sve goste ugostio.

L. S.

Proštenje na Subotičkoj kalvariji

Na blagdan Žalosne Gospe, 15. rujna, u istoimenoj kapeli na Subotičkoj kalvariji slavit će se proštenje. Raspored slavlja je sljedeći: u 16 sati je sv. misa na mađarskom jeziku, od 17 do 17.25 je klanjanje na mađarskom, dok je od 17.30 do 17.55 klanjanje na hrvatskom. U 18 sati bit će slavljena sveta misa na hrvatskom jeziku. U slučaju kiše ili zabrane okupljanja slavlje se premješta u župnu crkvu Uskrsnuća Isusova.

Ž. V.

Uskoro počinje rad Caritasove pekarnice u Subotici

U Subotici je 6. rujna blagoslovljena zanatska pekarna koju vodi Caritas Subotičke biskupije, te je započelo razdoblje njezina probnog rada. Govoreći o nastanku Caritasove pekarnice, ravnatelj Caritasa Subotičke biskupije preč. **Csaba Paskó** rekao je kako su 2015. godine Austrija i Caritas Linza raspisali natječaj za uređenje pekarni, slastičarni i ugostiteljskih objekata socijalnoga tipa. »Među pet projekata koji su dobili sredstva bio je i naš, a dodatna sredstva smo dobili od njemačke organizacije *Renovabis* i iz Humanitarne inicijative *Osthilfe*. Godine 2017. država je Katoličkoj crkvi u Subotici vratila zgradu koja je bila nacionalizirana nakon II. svjetskog rata, te je u njoj bio kino *Zvezda*. Bogu hvala, uredili smo je i stigli do otvorenja. Budući da je sv. Florijan zaštitnik pekarni, mesnica i vatrogasaca, željeli smo da pećnica nosi njegovo ime«, kazao je Paskó. Uslijedio je čin blagoslova prostorija, pećnice i djelatnika, koji je predvodio biskup Subotičke biskupije mons. **Slavko Večerin**, a pekarna će s radom započeti 20. rujna.

M. T.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Vjera bez djela mrtva je u sebi

Često slušamo kako vjeru treba svjedočiti, ne samo riječima, nego i djelima. Ipak i dalje smatramo kako je vjera privatna stvar, nešto posve osobno, pa se previše ne opterećujemo činjenicom kako treba biti svjedok vjere djelima. A upravo djela našu vjeru izvedu iz tog strogo privatnog i čine je očiglednom. Tako treba i biti. Apostol Jakov u poslanici jednoj od prvih kršćanskih zajednica napominje da vjera kroz djela živi. Važno je da i mi to imamo na umu.

Spasenje po djelima

Ispovijedanje vjere riječima za ljude je oduvijek znak da netko pristaje uz Krista. No riječi moraju biti praćene odgovarajućim djelima, da ne bi bile isprazne. Tako Jakov jasno daje do znanja da tamo gdje nedostaje djelotvorna ljubav sasvim sigurno nedostaje i vjera. On postavlja dva pitanja koja tjeraju vjernika da se nad njima zamisli: »Što koristi, braćo moja, ako tko rekne da ima vjeru, a djela nema? Može li ga vjera spasiti?« (Jak 2,14). Osim što se na temelju ovih pitanja svatko treba preispitati, ona istovremeno poručuju da je vjera, izgrađena samo na riječima, bez plodova i rezultata, potpuno beskorisna. Svatko tko je mislio da je dovoljno samo ispovijedanje vjere, potkopan je ovim Jakovljevim riječima. To isto je mislio i Isus kada je kazao: »Neće u kraljevstvo nebesko ući svaki koji govori: 'Gospodine, Gospodine!', nego onaj koji vrši volju Oca moga koji je na nebesima« (Mt 7,21). Dakle, kršćanima bi trebalo biti poznato da je volja Očeva činiti djela milosrđa i ljubiti svoga bližnjeg. To je put spasenja koji nam Krist pokazuje. Onaj tko ga slijedi na tome putu stići će u kraljevstvo nebesko.

Činiti dobro na različite načine

Jakov čitateljima poslanice daje i konkretan primjer što znači činiti djela vjere: »Ako su koji brat ili sestra goli i bez hrane svagdanje pa im tkogod od vas rekne: 'Hajdete u miru, grijete se i sitite', a ne dadnete im što je potrebno za tijelo, koja korist?« (Jak 1,15). I danas oko nas ima mnogo siromašnih kojima je neophodna naša pomoć. Ali ima i ljudi kojima su potrebne neke druge vrste pomoći, a mi ih otpravimo, ne želeći razmišljati o njihovim problemima. U današnjim okolnostima života usamljenost je česta pojava. Našem bližnjem ponekad je potrebno samo naše društvo, samo da ga saslušamo i budemo mu sugovornik. A mi nemamo vremena za kave i druženja i prepuštamo ga njegovoj usamljenosti.

Gotovo svakodnevno nailazimo na situacije u kojima možemo odjelotvoriti svoju vjeru. Ljubav i milosrđe prema bližnjemu možemo pokazati na mnoštvo načina, od ovoga klasičnog, o kojem govori sv. Jakov, pa do mnoštva drugih dobrih djela, koja nam se ne moraju činiti ni velika ni značajna, ali će značiti našem bližnjem, usreći će ga.

Dobrota i ljubav prvih kršćana prema svakome privlačili su ljude da se priključe njihovoj zajednici. Zbog njihovih dobrih djela ljudi su željeli čuti o njihovom Učitelju, a onda su ga vjerom prihvaćali. I od nas Isus isto očekuje, da svojim djelima privučemo one koji su se od njega udaljili, da onima koji pate donesemo njegovu ljubav kroz svoju brigu i nježnost. Naša djela nas čine njegovim suradnicima i pravim vjernicima. Nemojmo i ovoga puta zaboraviti na ovo Jakovljevo upozorenje, nego prožmimo zaista svoju vjeru djelima, jer je to jedini znak da uistinu pripadamo Kristu. Zato što vjera: »ako nema djela, mrtva je u sebi« (Jak 2,16).

Zorica Ivković, izrađivačica domaćeg tijesta

Pravo je – domaće

*Domaće tijesto kad se ukuha u bilo koju čorbu, nakon dva-tri minuta ga već možeš skinuti s vatre jer je gotovo, dok kupovno tijesto treba kuhati pet do deset minuta pa čak i onda bude tvrđe» * »Otkad imam svoju obitelj, a kad nisam imala vremena ja zakuhati, kupovala sam domaće tijesto od jedne bake i pomislila sam zašto ne bih i ja tako mogla praviti i prodavati makar jednom malom krugu prijatelja, poznanika*

Nije rijedak slučaj, pogotovo u ovom našem okruženju, da je za pristojan život obitelji ili zbog nekih »izvanrednih« okolnosti neophodan koji dinar više u kućnom proračunu, a za što je potrebno, uz onaj uobičajeni, baviti se i nekim dodatnim poslom. No, jest rijetko da se taj dodatni, pokrenut iz financijskih razloga, radi sa zadovoljstvom, da se uživa u njemu i da predstavlja trenutke za opuštanje. Te sreće je naša sugovornica, Subotičanka **Zorica Ivković**, koja se u posljednjih pet godina bavi izradom domaćeg tijesta, koje, osim za redovite kupce, pravi i za svoju četveročlanu obitelj.

Zadovoljstvo uz zaradu

Izradom domaćeg tijesta (rezanaca, krpica, tijesta za gulaš, tijesta za nasuvo...) Zorica se počela baviti prije pet godina, kada joj je kćerka krenula na fakultet. Budući da su te godine imali dva studenta u kući (sin je bio apsolvent četvrte godine), nisu se mogli osloniti na njezinu i suprugovu plaću i neophodna je bila dodatna zarada.

»Moja *majka* je pravilo to domaće tijesto, a ja sam joj kao dijete vrlo rado pomagala kad sam odlazila kod nje na selo. Također, otkad imam svoju obitelj, a kad nisam imala vremena za zakuhati, kupovala sam domaće tijesto od jedne bake i pomislila sam zašto ne bih i ja tako mogla praviti i prodavati makar jednom malom krugu prijatelja, poznanika. Odlučila sam početi se baviti s tim, iako je kod mojih ukućana postojala neka nedoumica treba li se u to upustiti. Sada kćer završava četvrtu godinu i pita me kada ću se maniti tog posla, ali ja ne planiram stati. To mi s jedne strane zaista predstavlja zadovoljstvo, a s druge tu je i korist jer i mi to tijesto konzumiramo, a i zaradi se dodatni dinar«, priča nam sugovornica.

Pitali smo je po čemu se domaće tijesto razlikuje od kupovnog tj. industrijski pripremljenog, a u njezinom se odgovoru možda krije i tajni recept.

»Kod domaćeg tijesta razmjera je deset jaja i kilogram brašna. To bude fina meka masa s kojom se lijepo može raditi, glatko se razviti i ne lijepi se za prste. U industrijska tijesta se na kilogram brašna stavlja šest jaja, a ostatak je voda. To se može vidjeti na deklaraciji. Kad se domaće tijesto ukuha u bilo koju čorbu, nakon dvije-tri minute ga već možeš skinuti s vatre jer je gotovo, dok kupovno tijesto treba kuhati pet do deset minuta pa čak i onda bude tvrdo. Na kvalitetu tijesta također utječe i kvaliteta jaja. Ja isključivo uzimam domaća, koja mi je jedino u prosincu i siječnju teško nabaviti. A ova, kako ih ja zovem, koke nosilje jaja, koja su od kokoši iz kaveza, od njih tijesto bude blijedo, a jaja od koka koje se hrane napolju daju tijestu žutinu. U biotekama se može kupiti to žutilo od čega je tijesto lijepo narančasto, ali ja ne volim koristiti nikakve kemikalije.«

Oprema i potražnja

Kako bi tijesto bilo spremno za konzumiranje odnosno prodaju, uz neophodne sastojke tu je i nekoliko neopodnih »alata«.

»Imam stroj za razvijanje i siječenje tijesta za što koristim i dasku. Za sušenje sam smislila iskoristiti sušilicu za rublje na kojoj se ono baš lijepo osuši. Moja *majka* je nekad tijesto nakon razvijanja sušila na kaučima, ali ja to ne radim jer od tih krpa koje upiju vlagu od tijesta i kreveti budu vlažni. Ovako ja stavim karton ili plahte na sušilicu i na njih tijesto. Ručno zamijesim i prekuhavam tijesto, što moram uraditi barem dva puta kako bih dobila lijepu glatku masu. Dok nisam imala ovaj stroj, nekih godinu dana sam ručno sjekla tijesto pa sam krpice sjekla tzv. *mamuzama*«, kaže Zorica Ivković.

Zanimalo nas je i koliko joj vremena oduzme pravljenje tijesta odnosno kolika je potražnja za njim na tjednom nivou.

»Potražnja mi je nekih deset kilograma tijesta tjedno. Za zakuhanje tih 10 kg treba mi tri do četiri dana tijekom prijedodneva, a petkom krajem dana ga stavljam u kutije koje sama pravim, pa tako u one manje pakiram rezance od 200 g, a tijesto za gulaš i nasuvo od pola kile u veće. Subotom i nedjeljom ga prodajem na pijaci na Buvljaku, a imam i narudžbe iz nekoliko kućanstava. Na pijaci mi uvijek sve prođe, a pred veće blag dane, za ta dva dana prodam i 20 kilograma. Pravilo je da se ne naručuje od danas do sutra, treba mi nekoliko dana, jer to tijesto se treba sušiti barem pet-šest dana, neovisno o vremenskim prilikama. Na primjer kod krpica znam da su dovoljno suhe kad šušte u rukama i kad ih prosipam iz zraka i tu onda nema opasnosti od plijesni. Ako se suše

samo dan-dva postoji mogućnost da se uplijesnive, a poslije puno zavisi od toga gdje se drže. Pretežno se drže u papirnim kutijama, a po nekom novom trendu u staklenim bocama. Moja majka ih je držala u kutijama, što je i najprirodnije, jer one nisu hermetički zatvorene, a teglu kad zatvoriš, tamo ne ulazi zrak i zbog toga se tijesto mora što duže sušiti«, kaže Zorica i ponavlja kako ne namjerava skoro stati s ovim poslom, jer je to nešto što je i opušta i uživa to raditi.

Uređivanje izloga za *Dužijancu* i rukotvorine

Domaće tijesto pravile su naše mame, *majke*, *pramajke* i danas uistinu rijetko tko to radi, pa se može reći da Zorica na taj način njeguje našu tradiciju i čuva je od zaborava. Međutim, ona je i na drugi način uključena u očuvanje naših običaja i to tako što u proteklih četiri godine sudjeluje u uređivanju izloga u povodu *Dužijance*. Ove je godine za izlog koji je uredila dobila prvu, a prethodne treću nagradu. Također, budući da kući imaju fijaker, uživa u njegovom ukrašavanju pred spomenutu žetvenu svečanost, a uglavnom ga ukrašava pletenom slamom te šlingom.

Osim navedenog, Zorica Ivković se u slobodno vrijeme bavi i ukrašavanjem staklenih boca raznih veličina i oblika.

»Na flašama pravim razne motive i to od jute i od kanapa. Znam izraditi salaš, grožđe, jednostavno kad krenem raditi samo mi naviru ideje kako bi flaša mogla izgledati. Premažem je ljepilom i onda na to lijepim i oblikujem jutu i kanap. Prije četiri godine sam ih prvi put iznijela na Palić za 1. maj, i tamo sam ih prodavala, a za *Dužijancu* sam imala tezgu u gradu, na kojoj sam uz te flaše prodavala i vjenčiće od žita«, kaže nam na koncu naša vrijednih i kreativnih ruku sugovornica.

I. Petrekanić Sič

Piše: Katarina Korponaić

Tramvaj u Splitskoj aleji

krivini, smetala jednoj gospođi, koja je šezdesetih godina stanovala u lijepoj vili na kutu aleje, gdje se danas nalazi trgovina. Potražila je mirniji kutak za kuću na Paliću i odselila se, a priča o njenom iskustvu s palićkim tramvajem ostala je potomcima.

Vila je, kao što se vidi uspoređivanjem stare i nove fotografije, izmijenila svoj autentičan izgled s kojim je nastala koncem devetnaestog ili početkom dvadesetog stoljeća;

oba se podatka spominju u palićkim kronikama. U opticaju su i dva imena graditelja: **Kramer** i **Krausz** – što je dodatni povod daljim istraživanjima. Na staroj razglednici napravljenoj 1909. godine označena je Krauszova prodavaonica, ali ovaj podatak ne potvrđuje i vlasništvo nad objektom.

Splitskom alejom na Paliću nekada je prometovao (za Subotičane nikad prežaljeni) tramvaj, i između današnje poslastičarnice i trgovine preko puta izlazio na Horgoški put, što se vidi i na lijepoj razglednici iz 1909. godine. Najljepše tramvajsko stajalište, na kraju Splitske aleje u blizini jezera, srećom je opstalo i danas, pola stoljeća nakon što se na subotičkim ulicama posljedni put začulo prepoznatljivo tramvajsko zvono. Stariji Subotičani dobro se sjećaju tog upozoravajućeg glasnog zvuka, opravdano glasnog, jer su se u povijesti tramvajskog prometa doista događale nesreće s pješacima, čak i pogibije, što je ostalo zabilježeno u kronikama lokalnog tiska. Takve tragične drame događale su se čak i u centru grada, gdje su se vozila sporije kretala.

Učestala zvonjava, od ranog jutra do kasne večeri, nije baš svima prijala. Pouzdano je, uz svu buku kotača i kočnica vozila na šinama u

Kudrava šepica

Dijete na fotografiji je njegova mati **Marica Vidaković Nunina** (1925. – 2012.) više puta dala fotografirati, jer je otac bio odsutan cijelo vrijeme njegovog odrastanja. U iščekivanju da će se jednom vratiti, željela je sačuvati makar mali dio onoga što je njezin suprug propustio.

Dijete je **Joza Vidaković Nunin**, u današnje vrijeme u Sonti poznat kao Nuna ribar. Skoro cijeli radni vijek je proveo na radnom mjestu na Staklari, na Dunavu. Rođen je 1942. godine. Otac, koji se zvao također Joza, ga je prvi i posljedni put vidio kada je imao svega tri tjedna. Naime, Jozin otac je u vrijeme njegova rođenja služio vojni rok u tadašnjoj Kraljevini SHS. Kad mu se rodio sin, dobio je dopust da vidi dijete i proslavi njegovo rođenje s užom i širom obitelji. U određenom roku se vratio u vojsku iz koje je 1943. zarobljen kao i većina tadašnje vojske, proveden u Mađarsku na prisilan rad, zatim u Njemačku, pa odatle u njemačkoj uniformi prebačen na ruski front. Poneko je pismo pristiglo iz Njemačke i Rusije, koje Joza još i danas čuva s posebnim pijetetom. Jozin otac se nije vratio iz Drugog svjetskog rata, a i danas se ne zna gdje je završio ovozemaljski život.

Dijete s fotografije je obučeno po tada posljednjoj modi, baš onako kako se djecu oblačilo za vrijeme blagdana i nedjeljom. Isto ovako su se oblačile i djevojčice. Na njemu je haljinica, a prijašnje generacije su se oblačile u ručno izrađenu, koja se zvala šoš. Svaka mati, a i krojačica (šnajderka) je težila da što kitnjastije uredi dječju odjeću, naročito za prve dane poslije rođenja. Vidimo da oko vrata dijete nosi kragnicu opheklanu čipkom, a na grudima je satenska traka vezana u mašnu. I odjeća i obuća se kreirala u živopisnim bojama. Njihov sklad je ovisio od ukusa majki i krojačica. Obuven je u ručno izrađenu obuću od šarene vune zvanu *ljope*.

Na glavi djeteta nosi kapicu – *kudravu šepicu*. Ona se nosila već od prvih dana života, pa otprilike do dvije godine starosti. Za izradu ovakve kapice trebala je umješnost i iskustvo krojačice da bi bila što funkcionalnija, odnosno, da bi se dijete u njoj osjećalo lagodno, da nigdje ne žulja i da mu ne smeta. Izrađivala se od lakših materijala kao što su kašmir, živa svila ili laki, tanki štofovi. Mogla je biti od šarenih, a i jednoboynih materijala. Jozina *kudrava šepica* je izrađena od jednoboynog materijala. Dâ se zaključiti, jer je na temenu i sa strana urešena ukrasnom, tankom, sjajnom trakom koja se u Sonti zove *šujtaš* (koji se nije stavljao na šareni materijal). Uz glavu je bila postavljena pamučnim platnom. Oko lica i čela je postavljena uska

čipkica (mogla je biti ručno rađena ili tvorničke izrade). Iza nje je našivena satenska traka naizmjenično nabrana po redovima. Završava velikim satenskim mašnjama na mjestu oba uha. Ispod brade se vezala opet satenskom užom trakom i opet vezanom u mašnu. Ovakve kapice kada su se oprale više nisu mogle biti svečane, već svakidašnje. Pranjem se satenska traka malo izobličila i više se nije mogla izglačati do prvobitnog oblika. Kapice su se izrađivale kada su majke bivale u poodmakloj trudnoći tj. kada su već vjerovala da će je uz Božju pomoć privesti kraju. Izradi kapice i druge robice za novorođenu djecu su se majke jako radovala i planirale ih do detalja.

Kapice su se izrađivale i na drugi način. Mogle su biti naizmjenično nabranih redova preko cijele glave i ukrašene satenskim trakama kao i ova.

U Sonti djeca više ne nose kapice izrađene na ovaj način. Posljednju ovakvu *kudravu šepicu* na djetetu sam vidjela u prvoj polovici sedamdesetih godina prošloga XX. stoljeća. Može biti da ima starijih i novijih fotografija u kojima djeca nose ovakvu kapicu, ali vjerojatno nemaju ovakvu priču koju ima Joza s fotografije.

Ruža Silađev

Dan poštanske marke

Poštanska marka je najčešće na komadu papira na kojem je otisnuta i novčana protuvrijednost poštanske usluge. Izdaju je pošte kako bi označile naplaćene troškove transporta pisama, paketa, razglednica ili drugih pošiljki. Nekada, jako davno, poštar je donoseći pismo morao naplaćivati poštansku pristojbu jer još nisu postojale markice. Englez **Rowland Hill** davne 1834. godine

Danas (nažalost) nije u »modi« slati pisma i razglednice, no, poseban je osjećaj kada dobijete pismo ili razglednicu od nekog prijatelja ili rodbine. Ne samo za blagdane nego preko cijele godine znala su se slati, pa i stizati pisma. Nekada je to bio jedini način komunikacije za udaljena mjesta. Osjećaj da netko misli na vas je divan, ali tom osjećaju je doprinijela i poštanska marka ili kako ju ljudi od milja zovu markica. Osobito ako je lijepa i takvu još nemate u svojoj kolekciji. Takve markice su se čuvala i to ne samo kod filatelista (ljubitelja i sakupljača poštanskih markica) nego i kod djece. Imali bi posebne bilježnice u koje bi »prebacili« svoju novu markicu. Da bi se ona skinula neoštećena s pisma morali ste biti posebno obazrivi. Najbolji način je bio pismo, odnosno markicu držati iznad kipuće vode da ljepilo popusti i onda ste ju pažljivo mogli odlijepiti.

Dan poštanske marke obilježava se 9. rujna, te je ovo odličan povod da se upoznate s njom.

predložio je reformu poštanskih tarifa. Pojava prve poštanske marke izazvala je pravu revoluciju u poštanskoj službi, a na njoj je bio otisnut lik engleske kraljice **Viktorije**. Danas su tu portreti državnika, znanstvenika, istraživača, prikazi važnih povijesnih događaja, krajolici, gradovi, biljke, životinje ili reprodukcije djela poznatih slikara.

Zanimljivosti

* Prva hrvatska poštanska marka izdana je 1918. godine.

* Hrvatska pošta je 2004. izdala tri mirisne marke i to s mirisima ruže, ljubice i metvice (nane).

* Svjetski rekord u »lizanju« poštanskih maraka postigla je **Diane Sheer**. Za pet minuta uspjela je »polizati« i zalijepiti 225 poštanskih maraka.

* Najskuplja je švedska poštanska marka

»Treskilling Yellow«, prodana 1996. za 15 milijuna kuna!

* Najrjeđa je marka Britanske Gvajane iz 1856. godine. Postoji samo jedan primjerak!

* Najveću poštansku marku na svijetu tiskao je Nijemac **Johan Enschede** 2007. godine. Bila je dugačka 60 cm, a visoka 49.3 cm. Na dan predstavljanja marka je službeno ušla u Guinnessovu knjigu rekorda kao najveća ikada.

* Najmanja poštanska marka izdana je u Kolumbiji 1863., a njezine dimenzije bile su tek 8 x 9,5 mm (malo veće od ljudskog nokta).

* Mnoge životinje – deve, jeleni, konji, psi, golubovi, pa čak i mačke, koristile su se za isporuku pošte. U Belgiji u gradiću Liege 1879. godine »zaposlili« su 37 mačaka kako bi nosile pisma. No ovaj vid raznošenja pošte nije dugo trajao... mačke nisu savjesno obavljale svoj posao.

Priredila: Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Sara Vukov**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – 3. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: bavim se gimnastikom

VOLIM: slušati glazbu

NE VOLIM: ustajati rano

U SLOBODNO VRIJEME: igram se i družim s prijateljima

NAJ PREDMET: engleski jezik

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: učiteljica

Too Toth optika

DR. TOOTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinovoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekorištene perne punjene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Prozivki u Subotici (42 km, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadordjeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, vrangeši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmo-mjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Privremena zabrana prometovanja u dijelu Balkanske ulice u Subotici

Tajništvo za komunalne poslove, energetiku i promet Gradske uprave Grada Subotice izdalo je rješenje o privremenoj zabrani prometovanja u dijelu Balkanske ulice, kod podvožnjaka, u Subotici, u razdoblju od 3. rujna do 3. prosinca 2021. godine.

Razlog zatvaranja predmetne lokacije je rekonstrukcija i modernizacija željezničke pruge.

Izvođač radova bit će u obvezi omogućiti nesmetani prolaz stanovnicima ovih ulica za svo vrijeme trajanja radova.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 14. 9. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

Astra Telekom

011 44 22 009

Hodočašće u Santovo

Hrvati triju država Mariji u čast

Dvanaesto po redu hodočašće bačkih Hrvata i susret bratskih kršćanskih zajednica iz Mađarske, Srbije i Hrvatske u Santovu, održano je 4. srpnja. Brojni hodočasnici, koji su došli iz katoličkih župa iz Santova, Kačmara, Gare i ostalih naselja u kojima žive i Hrvati u Bajskom trokutu, iz župe sv. Petra apostola iz Petrijevac, iz Đakovačko-osječke nadbiskupije, prijateljske župe onoj santovačkoj, te iz župe sv. Mihovila arkanđela iz Berega, okupili su se na molitvi krunice, za kojom je uslijedila sveta misa na vanjskom oltaru marijanskoga

svetišta *Vodica – Marijin vrt*, nedaleko Santova. Biskupsku misu, po pozivu kečkemetško-kalačkog nadbiskupa mons. **Balázsa Bábel**a predslavio je biskup Subotičke biskupije mons. **Slavko Večerin**, uz domaćina, svećenika župe Uznesenja Marijina u Santovu i nadbiskupijskoga vikara za manjinske zajednice preč. **Imrea Polyáka**. »Drago mi je da sam došao u naše Santovo susresti se s Hrvatima koje je državna granica podijelila u tri države, a koji su ipak u Crkvi i vjeri ujedinjeni«, kazao je mons. Večerin i naglasio koliko su međusobni susreti i zajednička hodočašća važni za očuvanje tradicije, identiteta i baštine Hrvata katolika.

Euharistijsko slavlje uresili su mnogobrojni mladi hodočasnici iz Santova, te članovi Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega, čija svečana nošnja, među ostalim svjedoči zajedništvo koje su Hrvati ova dva susjedna sela (sada) u dvije države imali u gotovo 300 godina zajedničkoga života.

Druženje je nastavljeno i nakon mise u Domu kulture u Santovu.

M. Tucakov

Vjeronaučni susreti mladih u Novom Sadu

Produbljavati vjeru i biti potpora drugome

Pred početak nove akademske godine počeli su i susreti srednjoškolaca, studenata i ostalih mladih u župi Imena Marijina u Novom Sadu, srijedom. Prvi susret održan je 1. rujna i njemu je, u nedavno obnovljenoj vjeronaučnoj dvorani u Katoličkoj porti, nazočilo tridesetak mladih, među kojima je bilo i gostiju – mladih iz Subotice.

»Ovdje smo prije svega da proslavimo Boga ali i da učvrstimo i svoje znanje i svoju vjeru. Vjeronauk za mlade ima za cilj da se vjera produbljuje, da se molitvom blagoslivlja Bog i život, da svi budemo skupa i da budemo potpora jedni drugima. Vjeronauk jeste župski, ali se tiče svih naših studenata«, kazao je voditelj susreta i župni vikar u župi Imena Marijina vlč. **Nebojša Stipić**.

»Volim ići na vjeronauk i družiti se, a najviše volim nešto čuti o svojoj vjeri«, kazala je gošća susreta **Marija Gabrić**. **Isidora Semnic**, članica domaće centralne novosadske župe, misli »Lijepo je da se mladi ljudi povezuju u Crkvi, da sklapaju nova prijateljstva, a može se saznati i nešto novo o religioznosti i temama koje se ne mogu čuti na nekim drugim mjestima«. Veteran studentskih katehetskih susreta **Aleksandar Rajić** smatra da je osobito za studente novake, kojima je ovo novi početak, preporučljivo da dođu na ove susrete. »Ovdje ima dosta starijih studenata, tako da studenti prve godine koji stižu u Novi Sad i počinju život u njemu mogu čuti dosta in-

formacija koje se tiču samog grada i steći prijatelje koji dijele ista interesiranja, a prije svega istu vjeru. Novaci, dobrodošli ste«, kaže Rajić.

Novi kapelan u župi Imena Marijina kazao je da susrete mladih podupire i župnik mons. **Attila Zsellér**, te je u izjavi za hrvatsko uredništvo RTV-a najavio neke novine. »Za sada će susreti imati elemente duhovnosti, dakle molitveni karakter, no kasnije i intelektualni, jer će obrađivati teološke teme. U planu je da od listopada počnu mjesečne tribine s gostujućim predavačima«, kazao je vlč. Stipić.

Vjeronaučni susreti mladih održavaju se svake srijede u 20 sati na adresi Katolička porta 3. Očekuje se da će broj mladih biti i veći kada, 1. listopada, počne nova akademska godina.

M. Tucakov

Rujanski set kvalifikacija

Na korak do Katara

Hrvatska reprezentacija je osvojila sedam bodova iz tri susreta bez primljenog gola

Rusija

Počelo je dobro. Hrvatska nogometna reprezentacija neporažena se vratila s gostovanja u Moskvi i uzela veliki bod protiv Rusije (0:0), glavnog rivala za prvo mjesto u skupini. Obje momčadi su, prije svega, željele ne izgubiti, a izbornik **Dalić** vidjeti kako vatreni orkestar može igrati bez svoje dugogodišnje prve violine – **Luke Modrića**. Naime, zbog ozljede aduktora najbolji igrač i kapetan ovoga puta nije bio u mogućnosti staviti se na raspolaganje, pa se moralo posegnuti za alternativnim rješenjima. Promijenjena je praktično cijela osnovna formacija, a teret važnog susreta na uvijek neugodnom ruskom terenu iznijeli su senatori **Brozović** i **Perišić**, potpomognuti mladim snagama **Vlašićem**, **Ivanušecom**, **Oršićem** i drugima. Utakmica će brzo u zaborav, ali bodovi se pišu...

Slovačka

Grandiozan gol »Epic« Marcela Brozovića, u samoj završnici teškog i do samoga kraja neizvjesnog susreta u Bratislavi donio je veliku pobjedu (1:0) protiv Slovačke i veliki korak prema osiguravanju prvoga mjesta u skupini.

Jer nakon dva uspješna (bez poraza) gostovanja kontra glavnih rivala, Hrvatska se našla u poziciji da u potpunosti kontrolira svoju kvalifikacijsku skupinu i neovisno od ostalih rivala sama odlučuje o svojoj sudbini. Duel protiv uvijek neugodnih rivala ponovno je pokazao potrebu za traženjem idealnog rješenja u igri bez glavnog »fantazista« i kreatora (Modrić), a izbornik je posegnuo za nekoliko rotacija ubacivši od prve **Čolaka** i ostavljajući na klupi Perišića. »Tražili« su se vatreni tijekom cijeloga susreta, posegnuo je Dalić za »splitskim trojcem« s klupe za pričuve (**Livaja**, Perišić, **Pašalić**), potom je ušao i **Kramarić** i krajnje ofenzivna postavka na koncu je urodila plodom. Nakon ubacivanja iz kuta, »Broz« je odličnim udarcem jednu odbijenu loptu pospremio u mrežu Slovačka i svi su mogli odahnuti. Zadaća je ispunjena, bodovi upisani.

Slovenija

Ovoga puta splitski *Poljud* je bio taličan za Hrvatsku nogometnu reprezentaciju, a izuzetno važna i može se slobodno reći presudna pobjeda protiv Slovenije bila je u znaku broja tri. Naime, u slijedu nesretnih i bez pobjeda okončanih službenih susreta Hrvatske u Splitu, do sada

su zabilježene svega dvije pobjede. Ova treća upisana je s tri pogotka u mreži jednog od najboljih svjetskih vratara **Oblaka**, a sva tri pogotka za vatrene postigli su sadašnji i nekadašnji igrači *Hajduka* – Livaja, Pašalić (*Atalanta*) i Vlašić (*West Ham*).

Prvi puta starter u jednom reprezentativnom susretu, ljubimac splitske publike i glavna vedeta *Hajduka* Marko Livaja na najbolji način je opravdao povjerenje izbornika

Dalića. Postigao je vodeći pogodak, nakon odbijanca od stative (Pašalić) i *vatrenima* donio toliko željeno vodstvo i rezultatsku prevlast u važnom kvalifikacijskom susretu.

U drugom dijelu, nakon fenomenalnog dijagonalnog pasa **Lovrena** (79,1m), Perišić je »jedan na jedan« slomio slovenskog braniča i dodao za lagani gol Pašalića. Konac na savršenu predstavu Hrvatske, »udenuo« je Nikola Vlašić i glavom postavio konačan rezultat (3:0).

Nastavak kvalifikacija

Već u listopadu slijede novi susreti *vatrenih* protiv Cipra (8. listopada – Larnaca) i Slovačke (11. listopada – Osijek), u kojima se, posve opravdano, očekuje »puni ulov«. Konačno, studeni donosi posljednje susrete u ovoj kvalifikacijskoj skupini kada su na programu susreti s Maltom (11. studenoga – La Valetta) i Rusijom (14. studenoga – Split). Do tada, Hrvatska će čekati na prvom mjestu (isti broj bodova s Rusijom – 13, ali bolja gol razlika). Zahvaljujući odličnom rujanskom setu kvalifikacijskih susreta i sedam osvojenih bodova protiv izravnih protivnika za plasman na SP u Kataru, momčad izbornika Dalića ne bi smjela niti trebala brinuti u nastavku ovog natjecanja. Sve je pod kontrolom realno najbolje selekcije u ovoj skupi-

ni, a u listopadu se u momčad vraća i kapetan Luka Modrić. Za finalizaciju misije zvane Katar 2022.

D. P.

POGLED S TRIBINA

Novi *vatreni*

Kada je stigla službena potvrda kako **Luka Modrić** zbog ozljede (aduktor) neće moći sudjelovati u tri rujanska kvalifikacijska susreta, mnogi skeptici su počeli sumnjati u pozitivni ishod susreta protiv Rusije, Slovačke i Slovenije. Možda je u prvom susretu u Moskvi bilo malo »traženja« i eksperimentiranja, ali nakon nule i postignutog željenog cilja – neporaženosti, već u sljedećem susretu se vidjela jasna fizionomija zamišljene momčadi koja može i mora nadomjestiti izostanak svog najboljeg nogometaša. Minimalna, ali jednako važna pobjeda protiv Slovačke jasno je kristalizirala neke pozicije i jasne postavke za budućnost. Uvjerljiva pobjeda protiv Slovenije u Splitu donijela je finalnu potvrdu temelja novih *vatrenih* koji će se bazirati na nekoliko igra-

ča spremnih da izgaraju tijekom svih devedeset minuta i da svojim tempom »lome protivnike«. **Vlašić, Pašalić, Kovačić, Brozović**, a odmah do njih špičevi **Livaja i Kramarić**, kadri su slomiti otpor svakog protivnika i donijeti rezultatsku prevagu. S druge strane, obrana na čelu s **Lovrenom i Vidom**, uz osvježenja na bokovima (**Juranović** – desno, **Sosa i Barišić** – lijevo) pokazala se čvrstom jer *vatreni* nisu primili gol još od nesretnog poraza protiv Slovenije u prvom kolu (1:0). Konačno, iznenadna ozljeda **Livakovića** donijela je šansu **Ivušiću**, a on ju je iskoristio na najbolji mogući način. Novi *vatreni* su na čelu kvalifikacijske skupine i puni samopouzdanja mogu čekati naredne ogleda protiv Cipra i Slovačke i lagano se spremati za odlučujući duel protiv Rusije na *Poljudu*. Trinaest osvojenih bodova iz šest susreta, samo jedan primljeni gol i osam postignutih, zalag su realnih »katarskih snova«. Četiri susreta i dvanaest bodova ih dijeli do njihovog »materijaliziranja u stvarnosti«.

A vraća se i glavni čarobnjak...

D. P.

Narodne poslovice

- * Bolje je okliznuti se nogom nego jezikom.
- * Tko se s umnim sastaje, i sâm uman postaje.
- * Bolje je ukor mudroga nego pohvala ludoga.

Vicevi, šale...

U pekarnici:

- Susjed, što si neraspoložen?
- Ostavila me žena.
- Pa što ćeš sad?
- Burek s mesom.

- Što radiš na tom sobnom biciklu?
- Treniram!
- Pa ne okrećeš pedale!
- Nizbrdica je.

Mudrolije

* Tko gleda spolja, taj sanja,
tko gleda iznutra, budi se.

* Ono čemu se opirete, opstaje.
Ono što prihvaćate, može se promijeniti.

* Najveći zatvor u kome ljudi žive je strah od mišljenja drugih ljudi.

Vremeplov – iz naše arhive Upravni odbor Hrvatske riječi, 2007.

Iz Ivković šora

O škulo

Piše: Branko Ivković

Faljnjs čeljadi moja, jevo ode nas tri mušketara salašara, Joso, Periša i ja sidimo i mudrujemo, a šta možmo kad za drugo nismo vridni, a divanit fala bogu još možmo, pa baš debatujemo o škuli i školovanju. Joso je krenijo temu pa se sitijo kako nam je kadgod bilo kad smo bili dica. Veli on da je išo rad kruva u selo pa vidijo dicu kako vučedu tašketine na leđi, di koja je veća od đakele pogotovo od ovi prvačića. Šta samo znadedu natrpat u te tašketine pitamo se sva trojica zajedno. Kako šta, pa sad imade svake godine druga i druga knjiga, nauka se menja, veli Periša, morali smo se nas dvojica smijati, a Joso oma poklopijo. »Pa šta se prijo-krenilo moj Petre, ta jal se moždar smislila kaka nova abeceda jal azbuka? Da nije smišljene kake drukčije brojke? Ta sve je to ostalo isto samo komegod zafalilo novaca pa se malkoc prominili s redosledom i što je bilo na trećoj strani to je na petoj i eto oma tribadu nove knjige, baćo i nana vade buđelare i eto ti troška.« Gledamo u njeg, pa vid stvarno ovaj naš Joso mož oma bit fiškal kako divani. Sve ga lipo slušati, al nemož se čovik veščinit da ovaj put nije trevijo divan, a ondak dosta puta kako sam čuo od unuke da tribaju imat i lanjske, a to oma puni tašketinu. Jedino ovi što imadu novčurina pa njim dica iđedu u privatnu škulu ne nose ni taške, oni se samo gledadu priko kompjutora i svi budeđu vukovci. Gledim kod unuke isto nika tanka taška a ona veli »šta se čudiš dida, ta sve po starim, nama opet nisu dali knjige, vele kasnidu i dobićemo naknadno.« Nadam se da to naknadno neće bit oko Božića kugod nike godine. Samo kad su barem krenili redovno u škulu pa nek se ta dica sigradu i družidu da ne side samo prid kompjutorom i kvaridu oči. Gledim i ode po selu već sva dica nosidu očale s caklima debelim ko dnolovi od vinski boca, a to je sve od tog buljenja u televizije. Nismo mogli da se ne sitimo našeg školovanja, ja sam na priliku išo u selo, a Joso i Periša u škulu u Frljazi na malim tavankuckim putu. Bili razredi puni ko puce. Sad u selu digdi koje dite. Na malim tavankuckim putu škula postala nika mijana, na Rvackim majuru i u Kujundžić kraju porušene, a kadgod bile pune sve.

E kad smo se mi školovali bijo je bukvar i čitanka glavna knjiga, ko zna ko je kadgod još iz ni učijo. Bili su sa fajin magarećiji ušivi. Pisanka je bila na kockice i na lenije. Olovka, gumica se držala u drvenim kalmarošu, a taška se kupila u prvim razredu i znaj daš fasovat ako ne izdura bar do kraja četvrtog. A nisi ni pored škole u slobodno vrime plandovo, ja sam na priliku prija škole moro vuć vode iz bunara na ajto i punit pojilice od buradi svinjama, a kad se došlo iz škole moj poso je bijo namrvit na malu odžaćku mrvljaćicu od tri do pet košari kuruza da bi baćo kad dođe sposla mogo krupit i sastavljati ranu josagu. Sad to dici niko ne smi ni spomeniti, oma kažedu da ne divaniš istinu, da je to nemoguće, al eto, srićno dici bilo, sad su nika druga vrimenta, lakše se valjdar sustane, a i kad bi morali raditi ne bi imali snage za te njeve teretane. Ajd zbogom čeljadi.

Rič po rič

Svi digod ošli pa i cine

Piše: Željko Šeremešić

Došlo nikako čudno vrime, baka Janja – Štukina, baka Manda – Sovicina, baka Tonka – Oblakova i baka Marica – Striljina, te što su znale i ono što j Dragi Bog zaboravio nestale sa sokaka. Jest da j počela škula pa više nisam mogo pratit šta se dešava na klupčice ispid naše tarabe al sam i ja spazio da ji nema već nedilj dana. Pitam majku šta se to dešava a ona j sam slegnila glavom, odmanila rukom i rekla da njima baš ne mož lako naškodit te da će se pojavit. I skoro tako i bilo. Jedno potli podne kako sam istrčo iz kuće kad vidim baka Janja na klupčice. I ona mene spazila pa mi vikne dok nisam uspio zamaknit dalje. A joj, mislim se šta sad oće od mene. No kako su mi učili da kad ti stariji štagod kažu, jel ti zovu, moraš se odazvat, a bome baka Janja ni bila ma ko. Kažu od naj stariji a sigurno najmudrija. Mislim se ako sade moram slušat šta su babe od četir stoje plele, razmatale, smatale, divanile, zašto i kako, ko skim, diće ovaj, onaj, kako će bit, zašto nije, zašto jeste, oće I jel neće... onda j ošlo moje sigranje. Sidnem porednje a oma krene. Eto dete viš svi ošli digod, dica u škulu, ovi što radu u tudji država vratili se tamo , ono naš svećenik na drugo misto, ošla jedna korona al došla druga, ošla baka Manda u banju, Tonka se štagod razbolila pa ošla u krevet, ošla Marica u svatove na par dana na morje, ošlo lito, vrućine i komarci, udala se pa ošla u drugo selo komšinica Eva, ošli dudi u rakiju. Kaže mi da bi mi do sutra mogla divanit ko j sve ošo jel se sprima otić. Sidim na klupčice ko u škole da sam i slušam, ne smijem ni očima privrtat, a ne znam šta ću od dosade. Mislim se šta j mene briga koj di, zašto i kad ošo. Znam sam da mi od tog svega jedna briga a to j da mi krenila škula i da mi to baš ni po volje al nemam šta izbirat. Eh, mislim se: Pusto ti kad su baka Manda, baka Tonka i baka Marica tu, onda ja nemam ovaki briga. I kad sam mislio da j gotovo, da j izdeklemovala sve ko j di i zašto ošo ona će da sad dobro slušam dalje, kaže glavno idje. Auuu mislim se, pa vala ja neću bit ovaki kad budem imo sto godina. Viš dete svi ovi što sam ti sad rekla su ošli al smo i znali da će tako bit, al koliko znam će se i vratit tušta nji, al nismo se ni nadali da će komšija Marko bacit kašiku što bi rekli, ošo na groblje pa na nebo. E sasam moro pitat baka Janju kake veze sad sa svim ovim ima to što j komšija Marko bacio kašiku. Ima, Ima na to će ona. Viš ako nisi čo od dade i majke cine su ošle gore, kažu u nebo. To što ona sokoćala od televizije i radija divanu j malo. Neću da kažem da lažu al cigurno taj u koliko j sve poskupilo. Slušam čeljad, moje u kuće , komšije pa ispid crkve, kako j sve poskupilo. Cine ošle u nebo a cigurno je dragi Bog ni zvo tamo. E bome mi komšiju Marka možda i vidimo kad odemo jedanput gore al cine, onake kake su bile nećemo cigurno vidit. Kad jedanput odu nikad se ne vraću. To koda j jedanajsta Božja zapovid. I ka j sve bilo gotovo baka Janja zavuče ruku ispod pregača pa izvuče jedan papreni, „Negro“ šećer, pa mi ga pruži, onako važno ko da mi daje sto eura, uz riči da zapamtim šta sam danas sve čo i da obavezno kažem mami da sam dobio jedan „Negro“. A ja biž što mi noge nosu.

U NEKOLIKO SLIKA

Prijem prvašića u HNV-u

**PETAK
10.9.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:11 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:11 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:14 Korak do neba
11:11 Stani u Lici, dokumentarna serija
11:35 Bajkovita Hrvatska: Rastoke
12:00 Dnevnik 1
12:27 Dajem ti život
13:16 Dr. Oz
14:04 Vjetar u leđa
14:47 EBU: Rafael i prijatelji Urbina, dokumentarni film
15:05 Umorstva u Midsomeru
16:34 Bajkovita Hrvatska: Rastoke
17:00 Vijesti u 17
17:21 Živjeti, ploviti, film
18:08 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Safe Haven, film
22:08 Dnevnik 3
22:40 Luper - ubojica iz budućnosti, američki film
00:38 Amerikanci
01:33 Dr. Oz
02:15 Dnevnik 3
02:38 Lažljivo srce
03:21 Umorstva u Midsomeru
04:50 Dnevnik 2
05:39 Skica za portret
05:45 Dajem ti život

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:34 Učitelj Kees, serija
11:00 Divlji konji Australije: Pustinje, dokumentarna serija
11:50 Hotel Marigold 2, britansko-američki film
13:35 Arletty - Zabranjena ljubav, francuski film
15:05 Monty Don i američki vrtovi: Zapad, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Velike mačke u Serengetiju, dokumentarni film
17:35 Slatka kuharica

18:10 Stipe u gostima
19:00 Alvin i vjeverice
19:30 Glazba, glazba...
20:05 56.Festival kajkavskih popevki - Popevke za navek, prijenos
22:00 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom, dokumentarna serija
22:57 Preljub
01:04 Busheva era - Obitelj, dužnost, moć: Obitelj na prvome mjestu
01:54 Graham Norton i gosti
02:39 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
11.9.2021.**

06:46 Klasika mundi: 50.Varaždinske barokne večeri - Varaždinski komorni orkestar i Latica Honda - Rosenberg, snimka
08:00 Young Billy Young, američki film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Heroji se ne zaboravljaju, dokumentarni film
13:15 Jedan dan u životu Zemlje: Do kraja dana, dokumentarna serija
14:10 Prizma, multinacionalni magazin
15:00 Pravac vjenčanje, američki film
16:30 I to je Hrvatska:
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik
17:40 Lijepom našom: Čazma

19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 Čovjek koji je pao 11. rujna, dokumentarni film
21:25 Loto 7 - izvještaj
21:31 Dnevnik 3
22:06 Ubojstvo u Orijent-ekspresu, američko-malteski film
23:59 Young Billy Young, američki film
01:24 Lijepom našom: Čazma
02:39 Dnevnik 3
03:02 Pravac vjenčanje, američki film
04:32 Dnevnik 2
05:21 Heroji se ne

zaboravljaju, film
06:06 Reprizni program
06:55 Prizma

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:30 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom, dokumentarna serija
11:20 Vrtlarica
11:50 Čudesna Azija: Singapur, dokumentarna serija
12:45 Lidijina kuhinja
13:15 Poslovni plan
13:50 Auto Market
14:20 Umorstva u Midsomeru
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Udomi me, dokumentarna serija
17:00 Nikolaj i Aleksandra - Pisma, dokumentarna serija
17:55 Tihi let, dokumentarni film 50'36
19:00 Alvin i vjeverice
19:30 Glazba, glazba...
20:05 56.Festival kajkavskih popevki - Nove popevke, prijenos
22:00 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom, dokumentarna serija
22:55 Milijarde
23:50 Busheva era - Obitelj, dužnost, moć: Bratsko suparništvo, dokumentarna serija
00:40 Graham Norton i gosti
01:25 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
12.9.2021.**

08:00 Legend of the Lost, američko-talijanski film
09:50 Portret Crkve i mjesta
10:00 Gornji Kosinj: Misa, prijenos
11:07 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Split: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:05 Priča o Bogu s Morganom Freemanom
16:05 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:20 popuna
17:35 Volim Hrvatsku

19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:10 turizam.hrt
20:38 Udomi me, dokumentarna serija
21:04 Loto 6 - izvještaj
21:10 U šest manje koju minutu, dokumentarni film
22:15 Dnevnik 3
22:49 Neobični planet: Buđenje, dokumentarna serija
23:43 Legend of the Lost, američko-talijanski film
01:28 Nedjeljom u 2
02:28 Dnevnik 3
02:51 Volim Hrvatsku
04:01 Mir i dobro
04:31 Dnevnik 2
05:20 Reprizni program
05:40 Split: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
09:50 Vera
11:30 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom, dokumentarna serija
12:25 Najbolji britanski amaterski kuhari
13:30 Prijestolnice slatkog života
14:00 20000 milja pod morem, američki film
16:07 Poldark
17:07 U potrazi za Markom Polom, dokumentarna serija
18:00 Po pedali, dokumentarni film
19:00 Koncerti i festivali zabavne glazbe
20:05 Inauguracijski koncert Festivala grada kapetana u Orebiću s Joséom Curom i Dubrovačkim simfonijskim orkestrom
21:10 Jasnici, serija
22:05 Mississippi u plamenu, američki film
00:10 Milijarde
01:00 Busheva era - Obitelj, dužnost, moć: Kraj dinastije?, dokumentarna serija
01:50 Graham Norton i gosti
02:35 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
13.9.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Korak do neba
11:05 65+: Unuci, dokumentarna serija
11:35 Bajkovita Hrvatska: 12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život
13:15 Dr. Oz
14:00 Svi putovi kreću iz Rima: Kasijeva cesta
15:00 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska: 17:00 Vijesti u 17
17:20 Veličanstvene Alpe iz zraka: Od Queyrasa do Primorskih Alpa
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Dinastije: Dinastije na mjestu događaja, dokumentarna serija
21:05 Duga mračna noć, dramska serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:23 Amerikanci
00:13 Veličanstvene Alpe iz zraka: Od Queyrasa do Primorskih Alpa
01:03 Dr. Oz
01:43 Dnevnik 3
02:06 Lažljivo srce
02:51 Umorstva u Midsomeru
04:26 Dnevnik 2
05:15 Reprizni program
05:25 Dajem ti život

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
10:34 Učitelj Kees, serija
11:00 Igrati se Boga, dokumentarni film
11:50 20000 milja pod morem, američki film
13:35 Neočekivana prinova, američki film
15:05 Čarobna španjolska šuma, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Ljetni odmor u Koruškoj - Mištatsko jezero, dokumentarni film
17:30 Dokumentarna emisija/film - kratka forma
17:45 Slatka kuharica
18:20 TV Bingo
18:55 Tea Mamut
19:00 Alvin i vjeverice
19:30 Zagreb: Memorijal Ivan Ivančić - bacanje kugle, prijenos
20:40 Dobra borba

* Sva prava eventualane izmjene programa zadržavaju TV postaje.

21:35 Veronica Guerin, američko-irski film
23:15 Vječne tinejdžerice, američki film
01:00 Neočekivana prinova, američki film

UTORAK 14.9.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Korak do neba
11:05 Hrvatska moj izbor
11:35 Bajkovita Hrvatska:
12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život
13:15 Dr. Oz
14:00 Svi putovi kreću iz Rima: Apijeva cesta
15:00 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
17:00 Vijesti u 17
17:18 Zemljini tropski otoci: Madagaskar
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Michael Palin u Sjevernoj Koreji, dokumentarni film
21:03 Na putu: Konjima do Crnog mora - Srbija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:23 Amerikanci
00:13 Zemljini tropski otoci: Madagaskar
01:13 Dr. Oz
01:53 Dnevnik 3
02:16 Lažljivo srce
03:01 Umorstva u Midsomeru

04:36 Dnevnik 2
05:25 Dajem ti život

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:34 Učitelj Kees, serija
11:00 Dinastije: Dinastije na mjestu događaja
11:50 Veronica Guerin, američko-irski film
13:35 Preživjeti divjinu, film
15:05 Tihi američki vrtlar i vrt imanja Hidcote, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Vjetruše izbliza
17:40 Slatka kuharica
18:05 Stipe u gostima
18:45 Zagreb: Hanžekovićev memorijal, prijenos
20:15 Dobra borba
21:10 Povratak Tamare Drewe, britanski film
23:00 Državni neprijatelj broj 1, francusko-kanadsko-talijanski film 2.dio
01:15 Preživjeti divjinu, film

SRIJEDA 15.9.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Korak do neba
11:07 Globalna Hrvatska HTV
11:47 Bajkovita Hrvatska:
12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život

13:15 Dr. Oz
14:00 Svi putovi kreću iz Rima: Popilijeva cesta, dokumentarna serija
15:00 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
17:00 Vijesti u 17
17:18 Zemljini tropski otoci: Borneo, dokumentarna serija
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 Michael Palin u Sjevernoj Koreji, dokumentarni film
21:00 Loto 7 - izvještaj
21:03 Na putu: Konjima do Crnog mora - Rumunjska 1. dio, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:23 Amerikanci
00:13 Zemljini tropski otoci: Borneo, dokumentarna serija
01:13 Dr. Oz
01:53 Dnevnik 3
02:16 Lažljivo srce
03:01 Umorstva u Midsomeru
04:36 Dnevnik 2
05:25 Dajem ti život

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:34 Učitelj Kees, serija
11:00 Michael Palin u Sjevernoj Koreji, dokumentarni film
11:50 Povratak Tamare Drewe, britanski film
13:35 Vinograd ljubavi, film

15:05 Tihi američki vrtlar i vrt Serre de la Madon
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Život na hladnim visinama, dokumentarni film
17:35 Slatka kuharica
18:10 Stipe u gostima
19:00 Alvin i vjevice
19:30 Glazba, glazba...
20:05 Nogomet, Liga prvaka - emisija
20:50 Nogomet, Liga prvaka: Inter - Real Madrid, prijenos 1. kola
23:00 Nogomet, Liga prvaka - emisija
23:35 Crni labud, film
01:20 Vinograd ljubavi, film

ČETVRTAK 16.9.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Korak do neba
11:05 Pučka i predajna kultura
11:35 Bajkovita Hrvatska:
12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti živo
13:15 Dr. Oz
14:00 Svi putovi kreću iz Rima: Sicilijanske ceste
14:50 Reprizni program
15:00 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
17:00 Vijesti u 17
17:18 Zemljini tropski otoci: Havaji, dokumentarna serija
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 6

20:10 Ruža hrvatska - Žirje, dokumentarni film
21:02 Loto 6 - izvještaj
21:03 Na putu: Konjima do Crnog mora - Rumunjska 2. dio, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:23 Amerikanci
00:13 Zemljini tropski otoci: Havaji, dokumentarna serija
01:13 Dr. Oz
01:53 Dnevnik 3
02:16 Lažljivo srce
03:01 Umorstva u Midsomeru
04:36 Dnevnik 2
05:25 Dajem ti život

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:34 Učitelj Kees, serija
11:00 Michael Palin u Sjevernoj Koreji, film
11:50 Slatki ljubavni zaloga, američki film
13:35 Kad ljubav procvjeta, belgijski film
15:05 Maroko: Pogled odozgo, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Medvjed - divlji prizori iz Asturije, dokumentarni film
17:35 Slatka kuharica
18:10 Stipe u gostima
19:00 Alvin i vjevice
19:30 Glazba, glazba...
20:05 serija
21:00 Glazba tišine, film
22:55 Brooklyn Rules, film
00:50 Kad ljubav procvjeta, belgijski film
02:15 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjedionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glaz domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glaz Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretne informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glaz Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Putovanje u prirodu

Kada jeleni riču

U redu je ponoviti neke teme jer su neiscrpne i o njima se uvijek ima nešto novo reći. Neke nam jednostavno toliko znače da njih ne možemo prešutjeti. Jedna od takvih tema za mene je rika jelena, koja se uvijek događa krajem ljeta, točnije krajem osmog i početkom devetog mjeseca. Ovaj je, bez pretjerivanja, naj-spektakularniji ljubavni ritual ispunio naše šume, šume Gornjeg Podunavlja, pa smo, kao i svake godine, požurili sjesti kraj pozornice cara s rogovima.

Dnevna soba gorskog cara

Da se razumijemo, nikad nisam doživjela bolju komunikaciju, bolji kontakt, iskreniji dodir s prirodom od onog koji ona odašilje. U šumi se događa čarolija. Na prijelazu

proplanci, šume, livade odzvanjaju prodornim zvukom mužjaka koji riče i kad jednom čujete ovaj zvuk bit će vam jasno zašto ga zovi gorski car.

Ovaj car, koji inače živi u stadima, dočekuje sezonu rike i parenja sam. Zajedništvo je sada potisnuto i svaki spolno zreo jelen neprijatelj je drugih u borbi za naklonost ženki. Dominantnog jelena prepoznat ćete po »haremu« koji ima oko sebe, a kao i u najboljoj seriji, druge muške glave žele ga istisnuti iz njega. Borbe jelena mogu biti duge i vrlo iscrpljujuće, a neke mogu završiti smrću. Naime, događa se da im se u toj borbi zapletu rogovi i nitko se od njih ne uspije odvojiti. Tako im se onemogućuje jesti i piti vodu, budu jako iscrpljeni i obično umiru. No, to je doista rijetko i nećemo prići dati tužnu notu, već čarobni poziv jelena, njegove potrebe i njihovo proširenje vrste.

Priroda na prvom mestu

S moga gledišta, dvije stvari su još važne za spomenuti ovdje. Prva je da sada svi koji su inspirirani ovom pričom, fenomenom i pojavom koja se trenutno događa u prirodi, ne bi trebali žuriti u šumu kako bi čuli riku jelena. Ne

radi se to tako! Šuma ima pravila ponašanja i postoje dijelovi šume koji su posjetiteljima otvoreni za pješačke staze, a imaju i svoj raspored. Šuma u kojoj smo bili nalazi se u blizini Kupusine, blizu mjesta poznatog među ribarima i mještanima, a vjerujem i šire, zvanog Štuka. Šetnja je dopuštena do 15 sati, a nakon toga nije moguće ostati u šumi. Druga važna, po mom mišljenju puno važnija stvar, koja djelomično diktira navedeni raspored, jest da sezona lova na jelene ne prestaje dok je rika u tijeku. Našla sam čak i članak u kojem objašnjavaju kako se lovci maskiraju, oponašaju jelene, jer se u tom slučaju jeleni ne povlače već čekaju da »izmjere konkurenciju« i na taj način pridju jelenima mnogo više, te ga dovedu na laku metu. Za mene je svaki oblik lova grijeh i ne razumijem zašto se to radi. No, neka se zna, čak ni razdoblje

sezone sija sunce, temperatura pada i uvjeti su dobri za poticanje hormona jelena i košuta koji ulaze u njihovu spolnu žar. Kada su mužjaci europskog jelena u pitanju, rika je posljedica borbe za ženku, a oglašavanjem se ukazuje na prisustvo na određenom teritoriju, koji obilježavaju mokraćom i sekretima mirisnih žlijezda. To je ženka znak da je »mladoženja« spreman, a potencijalnim suparnicima da budu spremni za borbu, ako žele krenuti za košutama na određenom teritoriju. U tom razdoblju

kada jelena uznemiruju njegovi hormoni, nije vrijeme za ostavljanje ovih divnih životinja na miru kada je u pitanju lov!

Priroda je u nama i mi smo dio prirode. Preporučam, ako imate priliku biti u blizini šume Gornjeg Podunavlja, pronađite pješačku stazu ili sjednite kraj vode u blizini šume i bit će vam jasno zašto s tolikim divljenjem govorim o rici jelena.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
 VOJVOĐANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35325960160000218862
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
 Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
 +381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

XVII. SMOTRA DJEČJIH PJEVAČA I ZBOROVA

10. IX. 2021.
u 19:30 sati
**Velika vijećnica
Gradske kuće
Subotica**

Ulaznica: 250 din.

Ulaznice u preprodaji
na telefon 063 80 87 836

Smotru pomogli:

